
UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vliv prizonizace na osobnost jedince

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. Jaroslav Gruber

Vypracoval:
Pavel Krampol

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vliv prizonizace na osobnost jedince zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 18.4.2011

.....

Pavel Krampol

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Jaroslavu Gruberovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat mé přítelkyni Aleně za morální pomoc a podporu, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Pavel Krampol

OBSAH

Úvod	2
1. Lidská práva v ČR	3
1.1 Ústavní pořádek ČR	3
1.2 Ústava	3 - 5
1.3 Listina	5 - 6
2. Trestní proces	7
2.1 Účastníci trestního řízení	7 - 8
2.2 Práva obviněného v průběhu trestního řízení	8
2.3 Vyšetření duševního stavu obviněného	9
2.4 Obhájce obviněného	9
2.5 Společenská záruka	9 - 10
2.6 Před hlavním líčením	10
2.7 U soudu	10
2.8 Práva po vynesení rozsudku	10 - 11
3. Účel výkonu vazby	11
3.1 Výkon vazby	11
3.2 Nástup do vazby	11 - 12
3.3 Vyrozumění příbuzných	12
3.4 Délka a prodlužování vazby	12 - 13
3.5 Legálně z vazby na svobodu	13
3.6 Mladistvý obviněný	13
4. Život ve vazbě	14
4.1 Ochrana práv obviněných a požadavky na plnění jejich povinnosti	14
4.2 Příjem do vazby	14

4.3	Umístění na celu	15
4.4	Vybavení cel	15
4.5	Jak mohou pomoci rodiče	15
4.6	Jak mohou pomoci příbuzní či osoby blízké člověku ve vazbě	15 - 16
4.7	Zasílání peněz	16
4.8	Korespondence a její význam pro obviněného	16 - 17
4.9	Návštěvy obviněných	17
4.10	Povolenka a termín návštěvy	18
4.11	Balíčky	18
4.12	Stravování ve vazbě	19
4.13	Nakupování potravin a věcí osobní potřeby	19
4.14	Spánek	19
4.15	Koupání	19
4.16	Vycházky na vycházkovém dvoře	20
4.17	Zdravotní péče	20
4.18	Uspokojování kulturních potřeb	20
4.19	Sociální a duchovní služba	20
4.20	Zaměstnávání obviněných	21
4.21	Povinnosti obviněných	21
4.22	Kázeňské přestupky	21 - 22
5.	Zvláštnosti výkonu vazby	22
5.1	Výkon vazby mladistvých	22
5.2	Výkon vazby u obviněných žen	22
5.3	Vazba se zmírněným režimem	22
6.	Lidská práva v ČR	23
6.1	Rozsudek a nástup trestu	23
6.2	Druhy trestu	23
6.3	Ochranné léčení	24
6.4	Ochranná výchova	24

6.5	Nástup trestu odnětí svobody	24 - 25
6.6	Odklady nástupu výkonu trestu odnětí svobody	25
6.7	Podmíněné odsouzení	25
6.8	Změna podmíněného odsouzení na nepodmíněné	26
6.9	Alternativní tresty	26
6.10	Obecně prospěšné práce	26
6.11	Narovnání	26
7.	Věznice a jejich účel	27
7.1	Typy věznic	27
7.2	Odlišnosti typů věznic	27 - 28
7.3	Výkon trestu mladistvých	28 - 29
7.4	Výkon trestu odnětí svobody invalidů a důchodců	29
7.5	Výkon trestu specifických skupin odsouzených	29
7.6	Výkon doživotního trestu odnětí svobody	29
7.7	Výkon trestu cizinců	29 - 30
8.	Přeřazení a přemístění	30
8.1	Přeřazení do věznice s přísnějším režimem	30
8.2	Přeřazení do věznice s mírnějším režimem	30
8.3	Přeřazení mladistvého do věznice pro dospělé odsouzené	31
8.4	Přemístění	31
9.	Základní práva a materiální jistoty odsouzeného	32
9.1	Nástup do věznice	32
9.2	Příjem do věznice	32
9.3	Co sebou do věznice	32 - 33
9.4	Zpráva o přijetí do výkonu trestu	33
9.5	Práva odsouzených	33
9.6	Omezení práv po dobu výkonu trestu odnětí svobody	34
9.7	Základní povinnosti odsouzených	34 - 35

10. Korespondence, balíčky a návštěvy odsouzených	35
10.1 Korespondence	35
10.2 Návštěvy	35
10.3 Nadstandardní návštěvy	35
10.4 Balíčky	35
10.5 Zasílání peněz	36
10.6 Materiální podmínky života odsouzených	36
10.7 Ubytování	36
10.8 Oblečení a výstrojní součástky vězně	36
10.9 Stravování vězňů	36
10.10 Zdravotní péče	37
10.11 Zaměstnávání odsouzených	37
11. Zacházení s vězni	37 - 38
11.1 Určení vychovatele, ubytovny, případné zaměstnání	38
11.2 Resocializační program	38
11.3 Minimální resocializační program	38 - 39
11.4 Kázeňské tresty, kázeňská řízení, kázeňská pravomoc	39 - 40
11.5 Ukládání kázeňských trestů	40
11.6 Oddělení kázeňských trestů (OVKT)	40
11.7 Kázeňské odměny	41
11.8 Vzdělávání odsouzených	41
11.9 Kulturní a zájmová činnost	41
11.10 Náboženství ve věznicích	41
Závěr	42 - 43
Resumé	44
Anotace	45
Literatura	46

Úvod

Vývoj vězeňství, jeho celková kulturní úroveň a materiální podmínky, jsou odrazem vývoje kulturní a ekonomické úrovně celé společnosti. Způsob zacházení s pachateli trestných činů vyjadřuje velmi zřetelně i vztah společnosti (státu) k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám.

Po roce 1989 v souvislosti s hlubokými změnami ve společnosti se dostalo i na reformu vězeňství. Základním požadavkem této reformy byla humanizace výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby. V této souvislosti nastal velký úkol najít míru humanizace a současně aby trest zůstal trestem a jako takový plnil regulativní funkci, obsahoval určitou míru ujmy přiměřenou provinění a k osobnosti provinilce. Humanizace trestu nesmí jít na úkor jeho účinnosti a ochrany společnosti. Humánní trest lze tedy vymezit jako nezbytně nutnou újmu po nezbytně nutnou dobu, doplněnou takových zacházením s provinilcem, aby trest splnil svoji regulativní funkci.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na porovnání výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňské prostředí je zcela specifické a právě proto jsem si vybral jako téma své bakalářské práce „Vliv prizonizace na osobnost jedince.“ Lidé, kteří nejsou blíže obeznámeni s problematikou vězeňství zejména jeho členěním a účelem se domnívají, že výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby jsou svými podmínkami totožné, avšak jedná se o prostředí zcela odlišná, která individuálně působí na psychiku jedince.

V první části práce se budu zabývat výkonem vazby a následně v části druhé výkonem trestu odnětí svobody.

Vězeňská služba vychází ve své činnosti ze zákona ČNR 555 / 1992 Sbírkou o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ve znění pozdějších předpisů. Je to základní zákon, kterým se Vězeňská služba České republiky řídí a který ve svém úvodním ustanovení charakterizuje Vězeňskou službu ČR jako instituci zajišťující výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Rozsahem tohoto zákona zároveň stanoví úkoly VSČR, kterými se podílí na bezpečnosti občanů naší země a to střežením objektů spadajících do její kompetence jakými jsou vazební věznice, věznice a ústavy zabezpečení detence.

1. Lidská práva v ČR

Práva všech občanů České republiky se opírají o ústavní pořádek České republiky, které tvoří Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a další ústavní zákony. Práva a povinnosti má každý občan ČR stejná.

1.1 Ústavní pořádek ČR

Ústava jako nejvyšší a základní a základní zákon, o který se opírají všechny ostatní zákony, nabyla platnosti po zániku České a Slovenské federativní republiky v den vzniku České republiky jako samostatného státu, tedy 1. ledna 1993.

Jedním z prvních kroků při budování právního státu po listopadové revoluci 1989 bylo přijetí **Základní listiny práv a svobod**, která byla u nás poprvé vyhlášena jako ústavní zákon Federálního shromáždění ČSFR dne 9. ledna 1991 a ve fakticky nezměněné podobě vstoupila v účinnost jako součást ústavního pořádku České republiky dne 1. ledna 1993.

Lidská práva, i práva vězňů, chrání také mezinárodní dohody. Na prvním místě musíme zmínit **Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod**, která byla podepsána jménem ČSFR dne 21. února 1991 v Madridu.

1.2 Ústava

V Ústavě se hovoří o tom, že občané ČR jsou odhodláni naši vlast budovat, chránit a rozvíjet ji. Ústava v případě protizákonného jednání chrání nejen práva a svobody člověka, kterému bylo protiprávním jednáním způsobeno příkoří, ale chrání stejnou měrou i práva a svobody pachatele.

Ve článku 2 Ústavy se hovoří: „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“¹ Znamená to, že vše co je ku prospěchu jednotlivce nebo společnosti není zakázáno, ale vše co by bylo ke škodě druhého či ke škodě společnosti je zákonem zakázáno. Tato slova v podstatě obsahují právo státu pachatele stíhat a trestat porušení zákona.

K ochraně práv se v článku 4 Ústavy hovoří o tom, že: „Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“² Základním právem každého člověka je právo na život a právo vlastnit majetek. Každý útok na tato zákonem chráněná práva lze postihovat. Postih za činy proti základním lidským právům u nás vykonávají nezávislé soudy. Zástupci soudů jsou soudci, kteří jsou jmenováni do funkcí prezidentem bez časového omezení. Funkce se soudce ujímá po složení slibu. Soudci u nás působí

---

¹ Bajcurova, L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.15

² Bajcurova, L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.15

v soustavě soudů, kterou tvoří **Nejvyšší soud**, Nejvyšší správní soud, **vrchní, krajské a okresní soudy**. V článku 82 Ústavy se můžeme dočíst o postavení soudců: „Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.“³ Sami nesmíme nikoho vyslýchat, trestat nebo věznit bez spravedlivého rozhodnutí soudu. **Není možné brát zákon do vlastních rukou!**

Trest odnětí svobody je velmi výrazný zásah do práv občana. Pachatel trestného činu je povinen pravomocně a spravedlivě uložené sankce strpět. Na druhou stranu stát je si vědom, že při projednávání trestné činnosti nesmí dopustit, aby se udála jakákoli křivda nejen na straně oběti, ale i na straně pachatele. Z čehož vyplývá jak se píše v článku 90 Ústavy: „Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.“⁴

Ústava předpokládá, že by mohlo dojít k situaci kdy by se ukázala chybnost nebo nedostatečnost znění v té době platných zákonů. Toto střeží **Ústavní soud**, skládající se z patnácti soudců, kteří jsou jmenováni na deset let dle článku 84 Ústavy. Soudci Ústavního soudu skládají slib do rukou prezidenta republiky.

Pokud se nemůžete domoci práva například odvoláním k soudu vyšší instance, nebo považujete-li za neústavní nějaký předpis nižší právní moci, např. ustanovení vnitřního řádu věznice apod., zbývá vám ještě možnost sepsat dovolání a obrátit se na Ústavní soud.

Dovolání musí mít své náležitosti dle zákona a proto je nutné o dovolání poradit se s právníkem. Toto pravidlo platí při uplatňování jakékoli stížnosti či odvolání, neboť často dochází k situacím, kdy se občané obracejí se svými stížnostmi a podněty na nepříslušné instituce. Při stručném až suchém odmítnutí lidé pak propadají skepsi. Bez pomoci právního zástupce by se vám obtížně sepisovala podání na adresu mezinárodních institucí při dovolávání se svých práv. Ve většině případů je požadavkem mezinárodních institucí, aby podání bylo sepsáno ve francouzském či anglickém jazyce.

Ústava naší republiky také dává možnost domoci se svých práv dle článku 62, písmeno g) u prezidenta republiky, který „odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení...“⁵ **Prezidentská kancelář** každé podání pečlivě prošetřuje a mnohdy nalezne účinnou pomoc. Prezidentovi

---

³ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.16

⁴ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.16

⁵ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.16

republiky dává Ústava jak je všeobecně známo „udělovat amnestii“⁶ a to dle článku 63, písmeno j.

1.3 Listina

Listina základních práv a svobod klade důraz především na článek 8 a její první odstavec, jenž je základní podmínkou života občanů právního státu: „Osobní svoboda je zaručena“⁷ Na státní orgány klade Listina velikou zodpovědnost, a to zejména na odstavec 2. Článku 8: „Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“⁸

Člověk, který je již pravomocně odsouzen měl dostatek času a možností se hájit dle svého uvážení jak mu to zákon povoluje. Od roku 1989 nemáme žádné politické vězně. Můžeme tedy všechna právoplatná odsouzení bez obav považovat za spravedlivá. Nejen soud, ale i policejní a vězeňský personál je povinen dodržovat mlčenlivost o osobních údajích vězně. To samozřejmě vyplývá z ustanovení článku 10 Listiny: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“⁹

Člověk pravomocně odsouzený dostává od společnosti šanci, aby odčinil, co spáchal. Vězni proto musí strpět důvodné zásahy státních orgánů do jejich práv a svobod. Avšak i ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i ve výkonu vazby má svá práva, která mu náleží.

Trest odnětí svobody by měl být úměrný spáchanému trestnímu činu, jeho přílišná tvrdost může vyvolat otázku o funkčním právním státu naopak jeho měkkost by mohla působit tak, že spáchání daného trestného činu je vlastně jen banalitou, kterou občané svým způsobem tolerují.

Článek 7 Listiny hovoří o **nedotknutelnosti osoby**, toto ustanovení má ovšem zákonná omezení, která se týkají práva státních orgánů provádět u vězněných osob prohlídky jejich věcí a osobní prohlídky. Dále se zde hovoří o tom, že lidé ve výkonu trestu odnětí svobody nemohou být mučení, nesmí být ponižováni, bití či jinak trestáni např. záměrně špatnými životními podmínkami. V článku 8 Listiny se pak hovoří o tom, že podezřelý nebo obviněný může být zadržen jen na dobu 24hodin a to ze zákonných důvodů.

---

⁶ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.17

⁷ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.17

⁸ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.17

⁹ Bajcura. L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.17

Zatčení je přípustné pouze na základě písemného příkazu soudce, který zadrženého musí do té doby vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo jej propustit na svobodu.

Porušení listovního tajemství dané článkem 13 Listiny se také v plné míře nevztahuje na vězně, stejně jako článek čtrnáct **svoboda pohybu a pobytu**, která platí pro všechny občany naší země vyjma vězně a to i při podmíněném přerušení výkonu trestu kdy nesmí opustit území České republiky. Dle článku 15 Listiny **není narušena ani u vězňů svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání**.

Dle článku 17 Listiny: „Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.“¹⁰ Také vězeň má právo vyjadřovat se v tisku, nese však stejnou zodpovědnost za pravdivost svých práv jako každý občan. Podle stejného článku: „Cenzura je nepřipustná.“¹¹ Vězni mají právo objednávat si a číst knihy, časopisy a uplatňovat tak své právo na informace. Omezení však spočívá v nákupu pornografických a rasistických časopisů. Ve všech věznicích jsou půjčovny knih. **Také petiční právo** je článkem 18 zaručeno i vězňům.

Článek 26 hovoří o právu na práci. Ve věznicích je však toto právo dobrovolně si zvolit zaměstnání omezeno. Povinnost pracovat naplňuje jen malá část vězňů, ve své podstatě můžeme říct, že nezaměstnanost vězňů je v daleko větší míře než je tomu v civilním sektoru. Stejně tak není možné aby se všichni vězni mohli připravovat na nějaké povolání v učňovských střediscích věznic, jejich kapacita je výrazně omezena. Vězni samozřejmě nesmí podnikat. Zásadní rozdíl je, že vězni musí pracovat a obvinění mohou.

Dle článku 9 Listiny: „Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.“¹² Ustanovení tohoto článku se však nevztahuje na práce uložené podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody či jedná-li se o práce nahrazující jiný trest výkonu odnětí svobody. Listinou základních práv a svobod je dáno nejen právo, ale povinnost odsouzených pracovat.

V článku 31 zaručuje Listina všem lidem **ochranu zdraví** a vězňených osob se to týká v plném rozsahu.

---

¹⁰ Bajcurova L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.19

¹¹ Bajcurova L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.19

¹² Bajcurova L., Práva vězně Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody GRADA Publishing 1999 str.19

2. Trestní proces

Trestní proces se řídí **zákonem č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním** (trestní řád). Trestní řízení můžeme označit jako hledání pravdy, kdy jsou použity základní pravidla vyšetřování a je ctěna zásada presumpce nevinny.

V § 1 trestního řádu se hovoří o účelu trestního řádu, kterým je „upravit postup orgánů činných v trestním řízení a to tak, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatele byli spravedlivě potrestáni.“ Ve druhém paragrafu trestního řízení se hovoří o tom, že „pomáhat v objasnění trestného činu je právem a dle ustanovení tohoto zákona i povinností každého občana.“

Pachatel trestného činu má svá práva a jedním ze základních práv pachatele patří i to, že stát prostřednictvím policejních orgánů a orgánů justice pachatele nejdříve usvědčí, řádně prokáže i jeho vinu a na základě důkazů bude pak pachatel spravedlivě potrestán. Trestní proces má velice velkou váhu.

2.1 Účastníci trestního řízení

Mezi účastníky trestního řízení patří orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ). Těmito orgány jsou soud, státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán. Dle trestního řádu je soudem buď to samosoudce nebo senát, složený ze soudce a přísedících.

Před soudem pak vystupují jednotlivé strany. Jednou z těchto stran je pachatel trestné činnosti. Další kdo předstupuje před soud je poškozený, nebo zúčastněná osoba která se sem dostala kvůli nějaké své věci. Další stranou je státní zástupce, stejně se stranou nazývá i osoba na jejíž podnět nebo návrh se koná řízení, ale stranou může být též osoba, která podává opravný prostředek.

Trestní řízení začíná tím, že policejní orgán přijal oznámení o spáchání trestného činu a začal opatřovat nezbytné podklady, vysvětlení, zjišťovat a zajišťovat důkazy pro objasnění trestného činu. Jedná – li se o trestný čin u kterého lze dle trestního zákoníku uložit trest vyšší než tři roky, provádí tyto úkony vyšetřovatel. Konaly se tzv. neodkladné vyšetřovací úkony, zjišťování totožnosti podezřelého. **Činnost probíhající dle trestního řádu se proto nazývá trestním řízením.**

Nasvědčují – li nashromážděné důkazy a podklady tomu, že byl spáchán trestný čin, že jej spáchala konkrétní osoba, zahájí vyšetřovatel neprodleně trestní stíhání. Trestním stíháním se rozumí doba od začátku trestního řízení až do vynesení rozsudku. Není – li známa osoba pachatele trestní stíhání se nezastaví. Samozřejmě nedojde ani k zastavení pátrání po pachateli trestného činu. Může se totiž ukázat, že v souvislosti s obdobnou trestnou činností se prokáže, že pachatel tohoto trestného činu spáchal i trestný čin, který byl spáchán dříve.

Trestní stíhání zahajuje vyšetřovatel sdělením podezřelému při prvním výslechu, že jej stíhá jako obviněného a učiní o tom záznam. V tomto záznamu musí být také uveden

popis skutku pro jaký je obviněný stíhán a to také proto, aby nemohl být později zaměněn za jiný trestný čin. Opis záznamu doručí vyšetřovatel obviněnému a do 48 hodin jej zašle státnímu zástupci a obhájci obviněného.

Proti obviněnému, kterému bylo sděleno obvinění lze použít zákonných prostředků jenž stanoví trestní řád. Po celou dobu trestního stíhání až do nařízení hlavního řízení se osoba označuje jako obviněný, po hlavním líčení se oslovení změní na obžalovaný.

Trestním řízením rozumíme dobu od zahájení trestního stíhání, případně od provedení nezbytných a neodkladných úkonů do podání žaloby, postoupení věci, přerušením nebo zastavením trestního stíhání ještě před podáním obžaloby.

2.2 Práva obviněného v průběhu trestního řízení

Obviněný má po celou dobu trestního stíhání svá práva.

- všechny orgány činné v trestním řízení mají povinnost řádně vždy obviněného poučit o jeho právech a umožnit mu jejich uplatnění.
- obviněný má právo při zahájení trestního stíhání užívat svůj mateřský jazyk.
- obviněný nesmí být nucen k přiznání, ani výpovědi.
- obviněný stejně jako poškozený má právo žádat státního zástupce v průběhu vyšetřování o odstranění závad v postupu vyšetřovatele, či aby bylo zamezeno průtahům ve vyšetřování.
- doznání pachatele nezbavuje orgány činné v trestním řízení pilnosti přezkoumat všechny okolnosti případu.
- vyšetřovatel opatřuje důkazy a to bez ohledu na to zda jsou to důkazy proti obviněnému či důkazy o jeho nevině.

2.3 Vyšetření duševního stavu obviněného

Rozhodnou – li orgány činné v trestním řízení o přezkoumání duševního stavu, je povinen obviněný snášet metody soudních znalců. Ani v rukou znalců se obviněný nestává bezprávnou loutkou, jejich šance a metody zjistit jeho psychický stav jsou limitovány.

Při vyšetření duševního stavu se zpravidla přiberou dva znalci z oboru psychiatrie. Může také nastat situace, že nelze zjistit duševní stav obviněného a proto na návrh státního zástupce rozhodnutí soudce je obviněný umístěn do zdravotnického ústavu. Pokud se obviněný nachází ve vazbě může být umístěn na zvláštní oddělení věznice. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. Znalci mohou dospět k názoru, že příznaky u obviněného nasvědčují jeho nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti. V takovém případě se znalci vysloví zda je pobyt obviněného na svobodě nebezpečný.

Pozorování duševního stavu obviněného by nemělo trvat déle než dva měsíce, do dvou měsíců by měl být zpracován a podán posudek. V odůvodněných případech mohou znalci požádat soud na návrh státního zástupce o prodloužení doby zkoumání. Doba o kterou se maximálně prodlouží doba zkoumání je jeden měsíc. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost.

2.4 Obhájce obviněného

Obhájce obviněného nepatří mezi orgány činné v trestním řízení, ale zastupuje obviněného respektive obžalovaného a je jednou ze stran vystupujících před soudem.

Právem obviněného je si svého obhájce zvolit a radit se s ním v celém průběhu trestního řízení. Nemůže se s ním však radit jak má odpovědět na již položenou otázku vyšetřovatele či soudce při výslechu. Nemá – li obviněný dostatek finančních prostředků k náhradě obhajoby je mu obhajoba poskytnuta bezplatně či za sníženou odměnu.

Obhájce a obviněný mají právo nahlížet do spisů, mohou si pořizovat zápisky a poznámky, ale i kopie spisů na vlastní náklady. Obhájci ani obviněnému není možné poskytnout protokol o osobních údajích svědka.

Obviněný má právo být vyslýchán za přítomnosti svého obhájce. Stejně tak může požadovat, aby jeho obhájce byl přítomen i jiných úkonů trestního řízení což mu umožňuje § 165 trestního řádu. Obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody má právo hovořit se svým obhájcem bez přítomnosti třetí osoby. Tato práva náleží i osobě, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům či je – li jeho způsobilost k právním úkonům snížena.

Obhájce poskytuje obviněnému právní pomoc. Mnohdy obhájce nalezne pochybení orgánů činných v trestním řízení a to v usneseních o obvinění, ve lhůtách nebo v rozdílech mezi obviněním a obžalobou. Tyto maličkosti by laik těžko poznal, ale zkušený obhájce může i taková pochybení orgánů činných v trestním řízení nalézt a využít je ve prospěch svého klienta. Obhájce také sleduje zda není někdo z orgánů činných v trestním řízení zaujatý proti obviněnému. Takový člověk by měl být vyloučen z projednávané věci. Obviněný však někoho z podjatosti nelze jen na základě domněnek, ale je zapotřebí argumentů a hmatatelných důkazů. Obhájce může obviněnému poskytnout pomoc formou tzv. společenské záruky.

2.5 Společenská záruka

Odborové a společenské organizace, zájmová sdružení, pracovní kolektivy, církve s výjimkou politických stran nebo politických hnutí spolupracujících s orgány činnými v trestním řízení, které posilují výchovné a preventivní působení trestního řízení.

Tato sdružení mohou navrhnout, aby vazba byla u obviněného nahrazena jejich zárukou. Pracovní kolektivy mohou nabídnout převzetí záruky za obviněného pokud se

domnívají, že pobyt v kolektivu by výchovně působil na obviněného. Mohou za odsouzeného žádat o udělení milosti a také o zahlazení trestu odsouzení.

2.6 Před hlavním líčením

Jsou – li důkazy a nashromážděné poznatky natolik závažné, že je zde důvod postavení obviněného před soud, státní zástupce je oprávněn dle § 175 a § 176 trestního řádu podat obžalobu. O podání obžaloby informuje obviněného a jeho obhájce. Obžaloba může být podána pouze pro skutek, pro který bylo obviněnému sděleno obvinění.

Datum hlavního líčení stanoví předseda senátu a o jeho konání a čase vyrozumí státního zástupce, obviněného a obhájce a to min. 5 dnů před zahájením hlavního líčení, aby strany měli dostatek času na přípravu.

2.7 U soudu

Před soudem je třeba chovat se ukázněně. Stejně tak se chová soud vůči všem stranám přítomným hlavního líčení důstojně.

Pokud někdo z účastníků líčení soustavně narušuje jeho průběh, nebo se chová nevhodným způsobem může ho soud vykázat z jednací síně nebo mu uložit pořádkovou pokutu až 50 000 Kč. Pokutu lze uložit i stranám, které se v přípravném řízení nedostavují bez patřičné omluvy nebo neuposlechnou příkazu nebo nevyhoví výzvě, které jim jsou dány trestním řádem. Tuto pokutu může uložit v přípravném řízení soud, státní zástupce nebo policejní orgán.

2.8 Práva po vynesení rozsudku

Vynesením rozsudku končí doba kdy nazýváme osobu obviněným či obžalovaným. Po vynesení rozsudku, který nabyl právní moci se stává obžalovaný odsouzeným.

Obžalovaný má právo proti vynesení rozsudku se odvolat. Toto právo mu umožňuje § 248 trestního řádu. Odvolání se podává u soudu, který vynesl rozsudek a to do osmi dnů od doručení opisu rozsudku. Z odvolání musí být patrné jaké vady či nedostatky jsou rozsudku nebo řízení předcházející vynesení rozsudku vytýkány, jaké jeho části jsou napadány a odvolání musí být řádně zdůvodněno. Odvolání lze také zdůvodnit novými důkazy a skutečnostmi. Opis rozsudku soud doručí všem zúčastněným stranám, aby se mohly vyjádřit a po té předá spisový materiál odvolacímu soudu. Rozsudek vydaný u okresního soudu se předává krajskému soudu k odvolání a po dalším odvolání se spisový materiál předává vrchnímu soudu.

Pokud odvolací soud shledá vady v rozsudku nižšího stupně a vrátí věc soudu prvního stupně prodlouží se tím doba mezi vyhlášením rozsudku a jeho nabytím právní moci. Právním obžalovaného je možnost obrátit se na ministra spravedlnosti, který **má právo podat stížnost pro porušení zákona**, tato stížnost se podává k Nejvyššímu soudu. Po nabytí právní moci rozsudku může dojít k situaci kdy se nalezne nějaký prvek na který současná legislativa nepamatuje a odsouzený se tak může obrátit na Ústavní soud.

Po nabytí pravomocnosti rozsudku a po několika letech může dojít k situaci, že se naskytne nové důkazy nebo vyjdou najevo takové skutečnosti, které soudu v době projednávání nebyly známy a mohli by zásadním způsobem zvrátit rozhodnutí soudu a to jak ve výroku o trestu, ale také o výroku o náhradě škody, nebo by se mohlo ukázat, že uložený trest neodpovídá společenské škodlivosti v takové míře jak se soud dříve domníval. V takovém případě lze požádat o **obnovu trestního řízení**.

Obnova řízení bývá často poslední šancí jak odsouzený vykonávající trest odnětí svobody, který je přesvědčen o své nevině nebo o nepřiměřenosti uloženého trestu domoci se zvratu ve svůj prospěch.

3. Účel výkonu vazby

Účel výkonu vazby spočívá především k zajištění osoby obviněné pro účely trestního řízení, pro výkon trestu odnětí svobody. Důležitým aspektem je také zabránění dalšího páchání trestné činnosti obviněného, ale také to aby osoba obviněná nemohla ovlivňovat svědky či jiným způsobem mařila vyšetřování. Osoby stíhané za méně závažné trestné činy jsou stíhány na svobodě, avšak mají povinnost se dostavovat k jednotlivým úkonům trestního řízení. Bohužel v mnoha případech se tak neděje a obviněný končí ve vazební cele.

3.1 Výkon vazby

Po dobu výkonu vazby je obviněný omezen jen na tolik, aby tato omezení splnila účel vazby z hlediska vazebních důvodů a také k zachování stanoveného vnitřního řádu. Ve vazbě nesmí docházet k ponižování lidské důstojnosti obviněných ani k fyzickému týrání či psychickému nátlaku. Pracovníci Vězeňské služby ČR respektují presumpci nevinu, vůči osobám ve výkonu vazby mohou užít jen takových donucovacích prostředků jaké jim povoluje zákon č.555/1992 Sb. O Vězeňské a justiční strážní ve znění pozdějších předpisů. Výkon vazby má být realizován v podmínkách, které jsou důstojné pro lidské zacházení s obviněnými a jsou také důstojné pro lidský život. Zároveň by toto prostředí mělo co nejvíce zmírňovat negativní dopad důsledků izolace ve výkonu vazby.

3.2 Nástup do vazby

O umístění obviněného do vazby rozhoduje soudce v přípravném řízení na návrh státního zástupce. Soudce musí obviněného, který mu byl dodán neprodleně po jeho eskortování k soudu vyslechnout, rozhodnout o vazbě a sdělit své rozhodnutí obviněnému do 24 hodin od jeho výslechu. Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno skutkovými skutečnostmi. Nástup do výkonu vazby může zmírnit znalost pravidel jimiž se řídí. Pravidlem pro výkon vazby je **zákon č.293/1993 Sb. o výkonu vazby** a vyhláška ministerstva spravedlnosti **č. 109/1994 Sb.**, kterou se vydává řád výkonu vazby. Dalším předpisem upravujícím výkon vazby je **vnitřní řád**, který vydává ředitel příslušné vazební věznice. Těmito předpisy se pak řídí pracovníci vězeňského personálu a život obviněných ve vazební věznici.

Vzít do vazby lze pouze osobu, které bylo sděleno obvinění. Důvody vazby jsou dány především §67 trestního řádu. Důvody vazby jsou řazeny pod písmena a, b, c. Jednotlivá písmena mají velký význam pro bezpečnostní opatření, která přijímá věznice vůči obviněnému při umístění do vazby. V zásadě můžeme říci, že soudy používají tři důvody vazby a to:

- a) **vazba útěková** – zde je obava především, že by se obviněný mohl skrývat a vyhýbat se trestnímu řízení
- b) **vazba koluzní** – zde se jedná o obavu spočívající v ovlivňování svědků, spolupachatelů za účelem maření výkonu spravedlnosti
- c) **vazba předstižná** – tento důvod je ryze preventivního charakteru a jde zde hlavně o zabránění dokončení stávající trestné činnosti nebo zabránění v páchání další trestné činnosti

3.3 Vyrozumění příbuzných

Je – li obviněný vzat do vazby je třeba neodkladně tuto skutečnost oznámit příbuzným např. manželce vězně nebo jeho nadřízenému apod. U cizinců je potřeba vyrozumět příslušný konzulát.

3.4 Délka a prodlužování vazby

Trvání vazby v přípravném řízení a v řízení před soudem může trvat jen nezbytně dlouhou dobu. Přesáhne – li vazba v přípravném řízení 6 měsíců a obviněného nelze propustit na svobodu, pak na základě žádosti státního zástupce rozhodne soud a může dojít k situaci, že se vazba prodlouží o dalších 6 měsíců. Nad tuto dobu nejvýše však 2 let rozhoduje senát.

Délka vazby v přípravném řízení a v řízení před soudem by dohromady neměla překročit dva roky. O dalším trvání vazby v závažných důvodech rozhoduje senát vrchního soudu. Toto rozhodnutí platí na dobu nezbytně nutnou. **Celková doba vazby nesmí přesáhnout tři roky, u zvlášť závažných trestných činů by tato doba neměla překročit 4 roky.** Nebylo – li nejpozději do 15 dnů před vypršením vazebních důvodů přistoupeno k žádosti o propuštění z vazby, musí být obviněný z vazby propuštěn, a to nejpozději v den po uplynutí lhůty pro vazbu.

Všechny orgány činné v trestním řízení by měly zákonné důvody vazby ve všech stádiích trestního stíhání zkoumat a to hlavně zda ještě podmínky pro vazební stíhání trvají či nikoli. Tato povinnost vyplývá z § 72 trestního řádu. Pokud doba vazebního stíhání pomine, musí být obviněný z vazby neprodleně propuštěn.

Prámem obviněného je požadovat kdykoli o propuštění z vazby na svobodu. V přípravném řízení tuto žádost adresuje státnímu zástupci, ve stádiu soudního řízení tuto žádost adresuje soudu a soud je povinen obviněnému sdělit jak v této věci rozhodl.

Doba po které může obviněný žádat opětovné propuštění z vazby je 14 dnů od doručení posledního vyjádření soudu k jeho předešlé žádosti.

3.5 Legálně z vazby na svobodu

V případě útěkové nebo předstižné vazby lze tuto nahradit zárukou zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby.

Soud může dle § 73 trestního řádu také přijmout písemný slib obviněného o tom, že povede řádný život, nebude páchat trestnou činnost a bude se dostavovat k orgánům činným v trestním řízení na jejich výzvu.

Dle § 73 trestního řádu může soud propustit obviněného z vazby na svobodu pokud obviněný sám či jiná osoba, kterou soud seznámil se všemi skutečnostmi trestního stíhání složí peněžitou zárukou. Jedná – li se ovšem o vazbu koluzní je tato peněžitá záruka nepřípustná stejně jako slib či písemná záruka. Výši této záruky (hovorově kauce) určuje soud, její výše je v rozmezí od 10 000kč. Samozřejmě pokud osoba propuštěná na svobodu nedodrží podmínky stanovené soudem (povinnost dostavovat se k orgánům činným v trestním řízení, útěku či další páchaní trestné činnosti) rozhodne soudce o propadnutí peněžité záruky státu.

Je – li obviněný ohrožen trestní sazbou nižší než 5 let, může soud za splnění jim uložených podmínek obviněnému trestní stíhání **podmíněně zastavit** dle § 307 trestního zákona nebo může rozhodnout o tzv. **narovnání** dle § 309 trestního zákona. Narovnáním lze pojmenovat dohodu mezi pachatelem trestné činnosti a poškozeným a ochotě složit peněžní částku k obecně prospěšným účelům.

3.6 Mladistvý obviněný

Mladistvý **musí mít** i při sdělení obvinění obhájce, tato povinnost vyplývá z § 291 trestního řádu. V případech mladistvých obviněných se soud obrací na orgán pověřený péčí o mládež, aby zjistil stupeň rozumového a mravního vývoje osobnosti mladistvého. Zejména aby orgán péče o mladistvé zjistil co nejdůkladněji stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu. V jakých podmínkách vyrůstá mladistvý, jak byl vychováván, jeho chování v době spáchání trestného činu a po něm a zda je na místě uložit mu ochrannou výchovu dle § 292 trestního řádu.

Existují – li důvody vazby dle § 67, může být mladistvý vzat do vazby pouze tehdy nelze - li účelů vazby dosáhnout jinak.

Dobrá zpráva pro obviněného, který nastupuje trest odnětí svobody z výkonu vazby je, že doba jeho pobytu ve vazbě se započítává do trestu. Což znamená, že doba od zadržení až po den nástupu do výkonu trestu odnětí svobody se započítává.

Na druhou stranu zpráva méně pozitivní je, že náklady výkonu vazby jsou odsouzenému připsány na vrub jeho pomyslného účtu a musí je státu nahradit. Pokud odsouzený získá ve výkonu trestu odnětí svobody práci, začne pomalu své závazky vůči státu splácet.

4. Život ve vazbě

Vazba pro mnoho obviněných zvláště pak prvotrestaných představuje velký zásah do jejich práv a svobod a má velký vliv na psychiku jejich osobnosti. Jedná se o situaci, která není jednoduchá a představuje velkou psychickou zátěž. Samozřejmě, že každý jedinec je jinak psychicky i fyzicky odlišný od ostatních lidí, ale omezení práv a svobod člověka ve výkonu vazby snáší i ti zdánlivě velmi odolní jedinci velmi špatně. Opravdu záleží na tom jaký jedinec se do vazby dostane a jak toto prostředí na něj bude působit.

4.1 Ochrana práv obviněných a požadavky na plnění jejich povinností

V řadách veřejnosti se Vězeňská služba ČR a její pracovníci netěší přílišné oblibě, dá se říct, že se jedná o nejméně oblíbenou represivní složku v ČR. Mezi lidmi panuje názor, že ve věznicích pracují lidé, kteří mají sklony pouze někomu velet a nebo odreagovávat se v práci vybíjením si svých agresivních pudů. Ovšem s takovým to přístupem by asi člověk dlouho nevydržel. Markantní rozdíly jsou ve zvládnutí stresových situací, kterých při výkonu tohoto povolání není zrovna málo. Nedochozí zde jen k neverbálnímu napadání a výhrůžkám, ale výjimkou není ani verbální napadení příslušníků či personálu vazební věznice.

Neadekvátní chování člověka ve výkonu vazby můžeme přičítat jeho momentálnímu psychickému stavu, ale samozřejmě i charakterovým vlastnostem obviněného. Mnohdy si lidé ve vazbě neuvědomují, že to co bylo na svobodě normální nelze považovat za samozřejmost i ve vazbě. Dochází pak ke konfliktům a nezřídka i k fyzickému napadení pracovníků Vězeňské služby ČR.

4.2 Příjem do vazby

Při přijetí osoby do výkonu vazby je obviněný poučen o svých právech a povinnostech, toto poučení stvrdí svým podpisem. Z důvodů bezpečnosti je u každé osoby přijímané do výkonu vazby provedena důkladná osobní prohlídka těla a osobních věcí za přítomnosti předvádějícího orgánu Policie. **Prohlídku těla zásadně provádí osoba stejného pohlaví!** Při přijetí obviněného do vazby se provedou zároveň nezbytná hygienická a protiepidemická opatření. Tato opatření spočívají v osprchování, převlečení obviněného do ústavního oblečení. Holení a stříhání se provádí na základě žádosti obviněné osoby s výjimkou kdy orgány činné v trestním řízení pro potřeby trestního stíhání toto nedovolí z hlediska identifikace pachatele. Věci, které nesmí mít u sebe ve vazbě jsou odebrány a uloženy k úschově. Dále následuje preventivní prohlídka u lékaře.

4.3 Umístění na celu

Zásadním pravidlem je, že ženy a muži se umísťují odděleně. Stejně tak se umísťují mladiství a dospělí, obvinění za méně a více závažné trestné činy, spolupachatelé trestných činů zvláště u koluzních důvodů vazby a v neposlední řadě se odděleně umísťují kuřáci a nekuřáci. Jedná – li se o cizince mohou být umístění společně na cele pokud budou předchozí pravidla dodrženy. O umístění agresivních nebo psychicky narušených vězňů, obviněných nakaženými infekčními chorobami nebo vězňů osob se sníženou hmotností rozhodují zpravidla lékaři a psychologové, takové osoby se umísťují do vězeňské nemocnice nebo na krizová oddělení či cely se zvýšeným dozorem. Samozřejmostí je zachování vnitřní diference věznice, která stanoví jaký obviněný bude umístěn na to či ono oddělení vzhledem k jeho chování po dobu výkonu vazby. Jedná – li se o osoby u nichž je předpoklad, že jejich chování nebude narušovat výkon vazby jsou umístění na oddělení s mírnějším režimem. Zásadou umísťování obviněných na cely je, že každý vězeň má mít minimální plochu 3,5m² na osobu. Plochu stanovenou tímto pravidlem lze na dobu nezbytně nutnou snížit.

4.4 Vybavení cel

Mezi základní vybavení cely patří umyvadlo s tekoucí vodou, splachovací wc oddělené neprůhlednou zástěnou, okno poskytující dostatek denního světla, stropní osvětlení které lze v době spánku využívat jako tlumené. Cela by měla být denně větrána popř. vytápěná. Cela je vybavená kovovými lůžky, stolky, židlemi a skříňkami na osobní věci dle počtu osob na cele. Pro udržování pořádku a čistoty na celách jsou vězňům vydávány čisticí a desinfekční prostředky. Lze užít na cele patrová lůžka za předpokladu, že bude dodrženo pravidlo, na jednoho obviněného bude připadat 7 m³ vzduchu mezi lůžky bude min. 80 cm mezi dolní a horní ložnou plochou lůžka. Osoby ve vazbě dostanou na jedno lůžko matrace odpovídající hygienickým normám, prostěradlo, deku a podhlavník, které se povlékají.

4.5 Jak mohou pomoci rodiče?

U mladistvých ve výkonu vazby mohou pomoci zvláště rodiče a to výměnou prádla obviněného. Obviněný zpravidla přichází do vazby jen v tom v čem byl zadržen. Základní hygienické potřeby sice dostane, ale výměnu a praní spodního prádla z hygienických důvodů by měla zařídit rodina či osoba blízká.

4.6 Jak mohou pomoci příbuzní či osoby blízké člověku ve vazbě

Po dobu vazby užívá obviněný zpravidla svůj oděv, prádlo a obuv. Výměna osobního prádla musí být zajištěna min. jednou týdně. Obviněný musí mít čisté spodní prádlo, ponožky, košili či tričko. Na cele se prát a sušit prádlo nesmí.

Výměna prádla, obuvi se zpravidla uskutečňuje zasíláním poštou, při návštěvách nebo po dohodě se správou věznice individuální donáškou. Denním pořádkem je stanoveno

co a kdy se v daný den provádí, včetně dne na výměnu prádla. Výměna lůžkovin se provádí zpravidla jednou za čtrnáct dní.

Pokud obviněný nemá nikoho kdo by mu zajistil praní a výměnu prádla může za úplatu pokud má prostředky požádat o vyprání prádla v ústavní prádelně.

Nemá – li obviněný prostředky na to aby si zaplatil praní v ústavní prádelně, nebo nemá nikoho kdo by mu výměnu prádla zajistil využívá ústavního oděvu. Jelikož je na celách málo místa musí být věci uloženy ve skříňkách.

Pokud je osoba ve výkonu vazby eskortována k soudu v klimatických podmínkách zcela odlišných než byla zadržena máme na mysli zpravidla zimu, požádá den před eskortou či v pátek je – li eskorta realizována v pondělí dozorce o vydání osobních věcí pro účely eskorty. Stejná situace nastane u osob eskortovaných k orgánům činných v trestním řízení, zvláště pak žádají – li o to orgány Policie v rámci rekognice.

4.7 Zasílání peněz

Finanční prostředky lze zasílat vězni na adresu věznice, uvedeno musí být jméno a rodné číslo vězně či datum narození. Případně může peníze na pokladně věznice složit obhájce na konto vězněné osoby. Předávání finanční hotovosti při návštěvě či poštou je **nepřípustné!**

Z finanční hotovosti vězněné osoby se hradí její výdaje dle pokynů vězněné osoby.

4.8 Korespondence a její význam pro obviněného

Za korespondenci se považuje dle řádu výkonu vazby jen písemné sdělení. Obviněný může přijímat neomezené množství korespondence. Jiný než písemný obsah dopisu jako potraviny, věci osobní hygieny či tabákové výrobky jsou považovány za balíček.

Kontrolu korespondence u obviněných provádí zpravidla vrchní dozorce. Výjimku tvoří korespondence obviněného v koluzní vazbě, kdy tuto provádí orgán, který vede trestní stíhání obviněného. Kontrole nepodléhá korespondence mezi obviněným a obhájcem či orgány zabývajícími se stížnostmi obviněného. Dále pak tzv. cenzuře nepodléhá korespondence s orgány vykonávajícími dozor nad výkonem vazby či mezinárodními organizacemi zabývajícími se lidskými právy a jejich ochranou.

O veškeré korespondenci obviněných se vedou záznamy a uvedením data a adresy odesílatele či adresáta. V odůvodněných případech může pověřený pracovník zadržet korespondenci obviněného a informovat o jejím obsahu orgány činné v trestním řízení.

Náklady na korespondenci zpravidla platí každý obviněný sám, výjimkou je prvotní korespondence kdy obviněný žádá zaslání finančních prostředků na korespondenci.

Obviněný předává korespondenci ke kontrole zpravidla otevřenou v nezalepené obálce. Není přípustné aby obálka dopisu byla nějakým způsobem upravována malůvkami apod. Takový dopis by byl obviněnému vrácen. Pouze na zadní straně může být

napsáno jméno odesílatele, jeho příjmení a datum narození. Na příslušné místo se nalepí známky odpovídající nominální hodnoty.

Obviněnému, který neumí psát či číst poskytne pomoc pracovník Vězeňské služby.

Korespondence se zpravidla odesílá či vydává ten den kdy byla odevzdána či přijata, maximálně den následující. Výjimku tvoří korespondence úřední – rozsudek, usnesení.

Korespondencí lze uspokojit jednu ze základních potřeb člověka jakou je komunikace s okolím. Korespondence umožní obviněnému i jeho blízkým vědět co se děje venku či naopak ve vazbě, jaké problémy je nutné vyřešit. Mnoho tragických událostí ve věznicích má na svědomí ztráta kontaktu s rodinou, manželkou, dětmi či osobou blízkou. Nezřídka se stává, že pracovníci věznice se v dopisech vězňených osob dozví o jejich plánech do budoucna či jejich představách co bude po propuštění, ovšem jsou vázání pravidlem mlčenlivosti a tedy nemohou o těchto věcech veřejně, ale i z hlediska profesionality hovořit a to nejen na veřejnosti, ale ani z vězňenou osobou. Pravdou je, že Litina základních práv a svobod ctí právo listovního tajemství ovšem výkon vazby toto právo zákonným způsobem omezuje.

4.9 Návštěvy obviněných

Obvinění mají nárok na návštěvu ve věznici jednou zě tři týdny v rozsahu 30min. Přijít mohou pouze čtyři osoby, do tohoto počtu se započítávají i osoby mladší 18 let.

Návštěvy se zpravidla konají za dělicí přepážkou v pracovních dnech od 8.00 do 14.30 hodin. Není výjimkou, že návštěvy vyčkávají dobu než bude obviněný předveden v místnostech kde je wc, či automat na kávu a jiné nápoje. Tyto ovšem nelze vzít sebou na návštěvní místnost.

Osoby jdoucí na návštěvu do věznice musí mít platné doklady. Potvrzení o ztrátě občanského průkazu nestačí. Jde – li na návštěvu těhotná žena měla by mít u sebe těhotenský průkaz, vysvětlování jsem těhotná a musím ho vidět není pádným argumentem pro návštěvu. Pravidlem je platný doklad s fotografií. Nepsaným pravidlem je přijít dříve než na poslední chvíli či pozdě.

Pracovníci věznice, kteří zajišťují návštěvy obviněných mají právo kontrolovat průběh návštěvy. Z pravidla se jedná o tzv. bezkontaktní návštěvu. Pokud je porušen návštěvní řád mají pracovníci věznice pravomoc návštěvu ukončit. Při návštěvě obviněného není možné předávat jakékoli věci či finanční hotovost. Není výjimečné, že u návštěvy obviněného ze zvlášť závažné trestné činnosti jsou přítomní pracovníci orgánů činných v trestním řízení, kteří dohlíží nad možností aby obviněný využil své příbuzné k ovlivňování svědků apod.

4.10 Povolenka a termín návštěvy

Vězeň žádající o návštěvu vyplní formulář o povolení návštěvy. Vyplněný jej odevzdá v nezalepené obálce vrchnímu dozorcí nebo pracovníkovi věznice, který provádí návštěvy. Termín a čas návštěvy stanoví pracovník věznice, vyrozumí obviněného o termínu a čase návštěvy a odešle obálku na příslušnou adresu.

Právně vězně je v dopise o tomto termínu rodinu, příbuzné, či blízké informovat a vysvětlit jim některé podrobnosti týkající se návštěvy, či sdělit svá přání.

V případech kdy se obviněný nachází v koluzní vazbě, odesílá se žádanka na adresu soudu nebo státního zástupce. Pokud orgány soudu či státního zastupitelství souhlasí informují o termínu návštěvy. Zástupce těchto orgánů může dát podmínku, že chce této návštěvě být přítomen. V případě, že orgány činné v trestním řízení vysloví podmínku přítomnosti svého pracovníka při návštěvě obviněného věznice nevykoná tuto návštěvu bez přítomnosti pověřené osoby orgánů činných v trestním řízení. Jedná se o nepříjemnou záležitost, ale může nastat. V případě nepřítomnosti pověřené osoby nárok na návštěvu neodpadá. Věznice vede záznamy o návštěvách a je tedy pravděpodobné, že další návštěva se již uskuteční i se všemi formalitami.

4.11 Balíčky

Obviněný může jednou za dva týdny v době návštěvy přijmout řádný balíček, který nepřekročí váhu 5 kg. Návštěva společně s balíčkem předloží nárok na předání balíčku. Nekoná – li se návštěva a balíček přijde poštou je potřeba a by jeho obsahem bylo povolení k nároku na řádný balíček a tento byl opatřen nápisem ŘB. Toto označení se lepí přímo jako adresu neboli tzv. „balíčenku“.

Má – li se jednat a tzv. nárokový balíček jednou za 14 dní a aby bylo obviněnému umožněno jej přijmout, vede pracovník pověřený návštěvami obviněných evidenci o přijatých balíčcích.

Tato pravidla však neplatí jedná – li se o balíček s civilním oblečením a praním prádla obviněného. Bývá zvykem označit balíček s prádlem jako CB – neboli civilní balíček. Takový balíček může obsahovat obuv, spodní prádlo, a věci na převlečení.

První a automatickou věcí, kterou udělá pracovník věznice při přebírání balíčku je, že zkontroluje jeho hmotnost. Již Česká pošta může balíček na 5kg vyřadit a doručit jej zpět na náklady odesílatele s poznámkou „adresát odmítl balíček přijmout“. Nutné pro to je vážit civilní balíček i s obalem. „Civilní balíček“ nesmí obsahovat jiné předměty osobní potřeby jinak se odesílatel vystavuje možnosti, že se mu balíček vrátí na jeho náklady. Taková to situace ovšem může nastat i pokud obviněný odmítne balíček převzít či pokud balíček obsahuje nepovolené předměty.

Pokud do vazby přijde člověk, který je tzv. „nalehko“ a prokazatelně nemá finanční prostředky na zakoupení si základních hygienických potřeb, poskytne mu je věznice bezplatně na své náklady.

4.12 Stravování ve vazbě

Strava se obviněným poskytuje zpravidla třikrát denně.

Strava je stanovena finančním limitem na jednoho vězně, přičemž se dodržuje nutriční hodnota jídla, ale přihlíží se i k věku vězněné osoby a jejímu zdravotnímu stavu. Pokud by bylo třeba obviněnému vzhledem k jeho zdravotnímu stavu podávat dietu, rozhodne o jejím složení lékař.

Dvakrát denně ve stanovenou dobu se podává obviněným vařící voda k zalití čaje či kávy. Zpravidla tuto činnost provádí dozorce a to přes okénko celových dveří, neboť osoby ve vazbě jsou umístěné na celách a opouští cely jen v době vycházek nebo při koupání.

Pokud požádá obviněný jemu umožněno za úplatu kupovat si stravu z kuchyně určené pro pracovníky Vězeňské služby. Obviněný, který z náboženských či stravovacích návyků nechce přijímat stravu ve věznici je mu umožněno opět za úplatu si stravu kupovat. Ve většině případů se jedná o muslimy nebo ortodoxní židy.

4.13 Nákup potravin a věcí osobní potřeby

Ve věznicích jsou zřizovány prodejny s potravinářským, drogistickým a průmyslovým zbožím. Minimální sortiment prodejny určuje vnitřní řád věznice. Nákupy jsou realizovány bezhotovostním převodem tedy tak, že obviněný, který má peníze na kontě si nakoupí a finanční oddělení mu hodnotu nákupu odečte. Nákup je realizován jednou za týden a cena nákupu by neměla přesáhnout 500 Kč. Finanční obnos na kontě obviněného by neměl klesnout pod hodnotu, kterou by bylo možné pokrýt případnou cestu zpět do místa bydliště a denní obnos stravné částky v případě propuštění z vazby.

4.14 Spánek

Obviněný ve vazbě má nárok na nepřetržitý 8 hodinový spánek. Po budíčku je povinen se obléknout a může odpočívat na ustlaném lůžku. Během ranní kontroly a času určeném pro ranní hygienu nesmí obviněný odpočívat na lůžku.

4.15 Koupání

Koupání obviněných má svá pravidla. Nekoupou se spolu muži a ženy, ale na koupání dohlíží osoba stejného pohlaví. Zpravidla se při koupání zrakovou kontrolou zjišťuje zda nemá obviněný na těle znaky fyzického týrání či stopy po násilí. Koupání se realizuje zpravidla jednou týdně ve společných sprchách v teplé vodě. Sprchy má každé patro zvlášť.

4.16 Vycházky na vycházkovém dvoře

Každý den se realizují vycházky obviněných v rozsahu jedné hodiny na vycházkových dvorech. Nejedná se o hromadnou vycházku celého oddělení vazby, nýbrž vycházky jsou realizovány po oddílech.

Obviněný se vycházky zúčastní buď ve vlastní oděvu nebo v oděvu ústavním. Opět se zde realizují oddělené vycházky žen a mužů a také se musí přihlížet k trestním stíháním vězňů aby nedošlo ke společné vycházce spoluobviněných .

Při vycházce je možné hrát míčové hry. Pohyb na čerstvém vzduch v rozsahu jedné hodiny není dostačující, ale pomáhá zvládat šok z vazebního prostředí a zachovávat si zdravý organismus, na tento aspekt je myšleno hlavně u mladistvých obviněných.

4.17 Zdravotní péče

Zpravidla ji zajišťuje zdravotnické středisko v dané věznici nebo nemocniční zařízení Vězeňské služby (Praha, Brno). Pokud by došlo k náhlému zhoršení zdravotního stavu třeba v noci přivolá personál věznice rychlou zdravotnickou službu a respektuje její rozhodnutí. Pokud je lékařem rychlé záchranné služby rozhodnuto o nutnosti umístění osoby v civilním zdravotnickém zařízení dojde k realizaci a obviněný je střežen. Pracovníci Vězeňské služby v případě náhlého onemocnění nebo úrazu vyrozumí osobu blízkou, kterou určí sám obviněný.

4.18 Uspokojování kulturních potřeb

Na cele je povoleno mít věci sloužící k duševnímu uspokojení: psací potřeby, knihy, denní tisk, bibli, fotografie příbuzných, kapesní nebo náramkové hodinky, rádiový přijímač na baterie, ale i televizor s max. velikosti úhlopříčky do 30cm. Televizní ani rádiový přijímač nesmí narušovat pořádek na cele doporučuje se tedy používat sluchátka. Ve věznici jsou knihovny kde si lze zapůjčit knihy či náboženskou literaturu. Je možné zapůjčit si i společenské hry. V odůvodněných případech lze obviněnému zaslat a umožnit mu používat věci mající vztah k povolání nebo studiu.

4.19 Sociální a duchovní služba

Sociální služby zajišťují ve věznicích určení pracovníci Vězeňské služby. Sociální pracovníci zpravidla poskytují obviněným služby ke kterým vzhledem k vazebnímu stíhání má obviněný omezený přístup. Zpravidla sociální pracovník spolupracuje s kurátory pro mládež, s orgány státní správy či zájmovými sdruženími občanů.

Věznice umožňuje obviněným návštěvy duchovních, kteří jsou kvalifikovaní. Ve věznicích jsou zřizovány i modlitební místnosti, kde se setkání duchovních a obviněných realizují.

4.20 Zaměstnávání obviněných

Realizace zaměstnávání obviněných se koná především v rámci věznice nebo na základě smluv se soukromými subjekty.

O zařazování obviněných do zaměstnání rozhoduje komise věznice, kterou ustanovuje ředitel věznice, komise přihlíží i k jeho schopnostem a dovednostem. Obviněný může být pracovně zařazen pokud o to sám požádá a má – li k tomu řádné důvody jako je placení výživného, je na komisi zda tuto argumentaci uzná. Zpravidla osoby ve vazbě nepracují na rozdíl od odsouzených nemusí.

4.21 Povinnosti obviněných

Obvinění mají svá práva, ale také povinnosti. Mezi základní povinnosti je plnit pokyny pracovníků Vězeňské služby, chovat se slušně ke všem osobám, se kterými obviněný přijde do přímého kontaktu včetně dalších obviněných.

Obviněný musí co nejvíce šetřit majetek věznice. Je povinen dbát o svou vlastní hygienu a udržovat v čistotě celou i zařízení, které se na ní nachází. Nesmí rušit klid ve věznici a kouřit na místech kde je to zakázáno. Musí respektovat denní pořádek ve věznici.

Obviněný je povinen podrobit se vstupní, periodické a výstupní prohlídce, včetně dalších diagnostických vyšetření a léčebných opatření. Obviněný, který si způsobí sám nějakou újmu na zdraví hradí si cestu, ošetření a léčení. Nesmí přechovávat nepovolené předměty a navazovat nedovolené styky. Pokud na celou vstupuje jakýkoli pracovník věznice je obviněný povinen vstát, těmto osobám musí vykat a oslovovat je „pane“ nebo „paní“ s připojením jejich funkce. Pokud zná příjmení pracovníka smí jej při oslovení použít.

4.22 Kázeňské přestupky

Kázeňského přestupku se dopustí ten obviněný, který se v průběhu vazby dopustí porušení vnitřního řádu věznice. Pokud způsobí škodu na majetku věznice je tato vyčíslena a i přesto, že byl realizován kázeňský trest na oddělení kázeňských trestů neodpadá obviněnému povinnost zaplatit vzniklou škodu.

Pokud se jedná o kázeňský přestupek méně závažný lze jej vyřídit napomenutím nebo převedením z vazby s mírnějším režimem zpět na „pevnou“ vazbu.

Vedoucí oddělení výkonu vazby, dozorce a ředitel věznice mají v pravomoci udělit tyto kázeňské tresty:

- odejmutí práva na příjem balíčku
- zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby s výjimkou hygienických potřeb

- propadnutí věci
- umístění do samovazby

Stížnost proti uložení kázeňského trestu dozorce nebo vedoucím oddělení výkonu vazby řeší ředitel věznice.

5. Zvláštnosti výkonu vazby

5.1 Výkon vazby mladistvých

Mladistvým obviněným máme na mysli osobu, která nedovršila 18. rok svého věku. Mladiství jsou zpravidla umístováni v oddělené části věznice, nebo na samostatných odděleních věznice. Tyto oddíly mají svá specifika, jedním z nich je kulturní místnost nebo učebna. Kromě dozorce zde působí i vychovatel, speciální pedagog a lektor – instruktor.

Koupání mladistvých se realizuje zpravidla dvakrát týdně. Vycházky mohou být až dvou hodinové.

5.2 Výkon vazby u obviněných žen

Obviněné ženy se zásadně umísťují v oddělených částech věznice. Obviněné ženy, které jsou těhotné nelze ani na dobu přechodnou umístit na celu se sníženou ubytovací plochou. Těhotné obviněné též nelze udělit zákaz přijetí balíčku či zákaz nákupu.

5.3 Vazba se zmírněným režimem

Jedná se o zcela specifickou záležitost pro kterou musí věznice vytvořit podmínky podobné jako pro mladistvé obviněné. Obvinění jsou na celách zamykáni jen na noc jinak mají volný pohyb po oddíle. Sledování televizního přenosu nebo hraní společenských her se děje na kulturních místnostech. Pokud se ovšem obviněný nechová dle řádu, kterým se toto oddělení řídí může být umístěn na „pevnou“ vazbu. Výkon volné vazby se v podstatě blíží podmínkám výkonu trestu odnětí svobody. Během dne se obvinění pohybují volně po oddělení, ale během noci jsou uzamčeni na jednotlivých celách.

6. Lidská práva v ČR

Práva všech občanů České republiky se opírají o ústavní pořádek České republiky, jenž tvoří Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a další ústavní zákony. Práva a povinnosti má každý občan ČR stejná.

6.1 Rozsudek a nástup trestu

6.2 Druhy trestu

Za spáchané trestné činy může soud uložit tyto tresty:

- nepodmíněný trest odnětí svobody
- podmíněný trest odnětí svobody
- obecně prospěšné práce
- peněžitý trest
- vyhoštění
- zákaz pobytu
- zákaz činnosti
- propadnutí majetku
- zabránění věci
- zákaz vstupu na sportovní a kulturní a jiné veřejné a společenské akce
- výjimečný trest odnětí svobody
- doživotní trest odnětí
- domácí vězení
- ochranné léčení
- ochranná výchova
- zabezpečovací detence
- ztráta vojenské hodnosti
- ztráta čestných titulů nebo vyznamenání

6.3 Ochranné léčení

Ochranné léčení se ukládá lidem, kteří spáchali trestný čin a v době spáchání byla jeho duševní rovnováha narušena požíváním omamných nebo psychotropních látek. Ochranné léčení soud nařizuje ambulantní nebo ústavní formou. Zpravidla se nejprve vykoná trest odnětí svobody a po té ochranné léčení. Pokud znalci v posudku vyjádří, že v době spáchání trestného činu se nacházel jedinec pouze ve zmenšené přičetnosti může protialkoholní nebo drogové léčení vykonat odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody a to na speciálním oddělení věznice.

Osoba jejíž pobyt na svobodě by byl nebezpečný jejímu okolí je dodána do ústavu k ochrannému léčení bezodkladně. V případě, že by svému okolí nebezpečná nebyla soud osobě určí termín nástupu do ústavu.

6.4 Ochranná výchova

Ochranná výchova se ukládá v trestním řízení zpravidla mladistvému, tedy osobě v rozmezí 15 – 18 let. Ukládá se mladistvému jehož výchova doposud byla zanedbávána a vyrůstá v prostředí, které je škodlivé pro jeho další vývoj. Ochranná výchova má hlavní cíl a to nápravu ústavní formou před vězením. Výkon ochranné výchovy se vykonává v DÚM (Diagnostický ústav mládeže a VÚM (Výchovný ústav mládeže), tyto speciální ústavy zřizuje Ministerstvo školství.

6.5 Nástup trestu odnětí svobody

Pokud nabude rozsudek právní moci a před jeho vynesemím vyčerpala osoba obviněného všechny zákonné prostředky odvolání, zašle předseda senátu věznici nařízení k výkonu trestu odnětí svobody a vyzve odsouzeného je – li na svobodě aby nastoupil trest odnětí svobody. Vynesením právoplatného rozsudku se osoba obviněného automaticky mění v odsouzeného.

Vynesením právoplatného rozsudku se odsouzený dostane do výkonu trestu a to několika způsoby:

Nástup z vazby:

Je – li osoba obviněného ve výkonu vazby je nástup výkonu trestu odnětí svobody bez komplikací. Předseda odvolacího soudu nařídí výkon trestu hned při vyhlášení rozhodnutí.

Nástup ve lhůtě jednoho měsíce:

Pokud se odsouzená osoba nachází na svobodě a není důvodné podezření, že by uprchl, nebo mařil výkon úředního rozhodnutí může dostat lhůtu k nástupu výkonu trestu odnětí svobody nepřevyšující jeden měsíc. Zpravidla se tato lhůta poskytuje aby si odsouzený vyřídil nezbytné záležitosti.

Dodání do výkonu trestu:

Pokud osoba odsouzeného nenastoupí trest odnětí svobody nebo je – li důvodné podezření, že by odsouzený uprchl je do výkonu trestu odnětí dodán na nařízení soudu.

Pokud není známo místo pobytu odsouzeného vydá soudce **příkaz k zatčení**. Pátrání, zatčení a dodání do výkonu trestu odnětí svobody realizuje policejní orgán.

Je – li místo pobytu odsouzeného známo policejní orgán je oprávněn na základě vydaného příkazu k zatčení vydaného na jméno osoby vstoupit do prostor, objektů za účelem zatčení a dodání osoby do výkonu trestu odnětí svobody.

6.6 Odklady nástupu výkonu trestu odnětí svobody

Pokud jsou předsedovi senátu známy natolik závažné důvody, pro které nemůže odsouzený trest odnětí svobody nastoupit může rozhodnout o dokladu nástupu.

Odklad výkonu trestu ze zdravotních důvodů

Pokud by zdravotní stav byl natolik vážný, že by nástupem trestu odnětí svobody byl ohrožen život a zdraví odsouzeného bude nástup odložen na dobu nezbytně nutnou

Odklad kvůli mateřství

Těhotné ženě a ženě po porodu je možno odložit nástup výkonu trestu o jeden rok.

Odklad krátkého trestu ze závažných důvodů Pokud trest odnětí svobody není stanoven na dobu delší než jeden rok je možno odložit ze závažných důvodů nástup tohoto trestu až o tři měsíce a to ode dne nabytí právní moci rozsudku. Pokud by nástup trestu odnětí svobody měl mít pro odsouzeného nebo jeho rodinu velmi vážné následky lze jej odložit až na dobu šesti měsíců. Nastane – li obava, že by došlo ke zneužití těchto možností lze odklad odvolat.

6.7 Podmíněné odsouzení

Je - li odsouzenému uložen podmíněný trest odnětí svobody soud po celou dobu podmínky sleduje jeho chování a to bez ohledu na:

- **záruku zájmového sdružení, které se zaručilo za nápravu odsouzeného**

Soud na základě podané záruky zájmového sdružení trest podmíněně odložil. Soud zašle zájmovému sdružení opis rozsudku a žádá jej o výchovné působení na podmíněně odsouzeného. Zároveň žádá o informování o trvání podmínek záruky.

- **zájmové sdružení občanů se nezaručilo**

Pokud předseda senátu podmíněně odložil odsouzení i bez záruky sdružení občanů činného na pracovišti nebo v místě bydliště může taková sdružení předseda žádat o jejich spolupůsobení při nápravě odsouzeného.

6.8 Změna podmíněného odsouzení na nepodmíněné

Pokud se podmíněně odsouzený ve zkušební lhůtě neosvědčil, nastoupí trest odnětí svobody.

6.9 Alternativní tresty

Tyto tresty jsou ukládány společně s odnětím svobody a takovým trestem nejčastěji ukládaným je peněžitý trest. Alternativní tresty v menší míře zasahují do života odsouzeného a dávají mu šanci k jeho aktivizaci jeho vlastních sil k nápravě.

6.10 Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce jsou součástí dříve trestního zákona, dnes trestního zákoníku od roku 1995. Tento trest se ukládá u odsouzených, kterým by uložený trest odnětí svobody nepřesáhl dobu pěti let. V takovém případě může soud zvolit trest obecně prospěšných prací v rozmezí 50 – 400 hodin. Tento trest se vykonává zpravidla při úklidu města. Po vykonání tohoto trestu se na odsouzeného hledí jako na netrestaného.

Obdobně se odklad tohoto trestu provádí stejně jako u odkladu nebo přerušení trestu odnětí svobody. Pokud odsouzený neplní uložený trest, porušuje podmínky trestu obecně prospěšných prací může dojít ve veřejném soudním jednání k uložení nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody.

6.11 Narovnání

Přichází v úvahu pokud by případný uložený trest nepřekročil pět let odnětí svobody. Podmínkou je, že s narovnáním souhlasí poškozený. Současně s náhradou škody poškozenému složí pachatel částku určenou k obecně prospěšným účelům a to na účet soudu. Narovnání je součástí dříve trestního zákona a dnes trestního zákoníku.

7. Věznice a jejich účel

Účelem věznic je oddělit pachatele trestných činů od občanů této republiky. Ovšem zákon a pořádek musí panovat na obou stranách těchto zdí.

Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovávat jej k řádnému životu a začlenění se do společnosti. Dalším účelem výkonu trestu je zacházení s odsouzeným. Ve výkonu trestu má odsouzený možnost pracovat, kulturně se vzdělávat, studovat a snažit se aby po návratu do společnosti byl k prospěchu i ostatních lidí.

7.1 Typy věznic

Odsouzení jsou na základě pravomocného rozsudku umisťováni do příslušného typu věznice. V ČR máme čtyři základní typy věznic, do kterých se odsouzení umisťují dle závažnosti spáchaného trestného činu. Specifikem je věznice pro mladistvé tedy pro osoby mezi 15. – 18. rokem života.

Věznice se liší především mírou ostrahy, uplatňováním bezpečnostních pravidel a resocializačních programů na:

a) věznice s dohledem

b) věznice s dozorem

c) věznice s ostrahou

d) věznice se zvýšenou ostrahou

Dříve se pro jednotlivé typy věznic používaly kratší označení a to: A, B, C, D.

7.2 Odlišnosti typů věznic

Věznice se od sebe liší především stavebně technickými prostředky (zdi, ploty, signalizace), dále pak ozbrojenou ostrahou věznic. Ozbrojené strážce jsou využívány zejména u typu věznic C, D. Ve věznicích typu A zpravidla kontrolu, dohled a dozor vykonávají vychovatelé a ve věznicích typu B pak i dozorcí.

Věznice s dohledem (typ A)

V této věznici mají odsouzení volný pohyb v prostorách věznice, mohou si ložnice zamykat ovšem druhý klíč má samozřejmě personál. Po pracovní době odsouzení v této věznici nosit civilní oděv. Mohou také navštěvovat kulturní a společenské akce za doprovodu pracovníka Vězeňské služby v okolí věznice pokud jim to ředitel věznice dovolí. Povolení k volnému pohybu dostávají písemně. Bez dozoru tyto odsouzení pracují mimo věznici.

Návštěvy jsou v tomto typu věznice realizovány bez dozoru a to jednou týdně v době určené vnitřním řádem. Jednou za 14 dní jim může ředitel povolit v doprovodu návštěvy trávit až 48 hodin mimo věznici. Balíček mají právo přijmout jednou za 14 dní a to o váze max. 5 kg.

Věznice s dozorem (typ B)

Odsouzení se i zde volně pohybují v prostorách věznice. Ložnice se uzamykají. V noci se uzamykají hlavní dveře ubytovny odsouzených. Odsouzení v tomto typu věznice mohou nosit vlastní oděv jen v době sportovních aktivit, při bohoslužbách a při společenských akcích mimo věznici. Propustku od ředitele dostávají jen ti, kteří mají povolené ředitelem docházení na pracoviště nacházející se mimo věznici. Pokud se odsouzení v tomto typu věznice zúčastňují kulturních aktivit mimo věznici jsou povinni zdržovat se v dohledu pracovníka Vězeňské služby.

Návštěvy je jim umožněno přijímat jednou za 14 dní ve věznici a zpravidla bez dohledu. Pokud některý z odsouzených vykonal alespoň třetinu trestu odnětí svobody může mu ředitel povolit opustit prostory věznice v doprovodu návštěvy až na dobu 24 hodin. Balíček o váze max. 5 kg jsou oprávněni přijmout jednou za měsíc.

Věznice s ostrahou (typ C)

V tomto typu věznice se odsouzení pohybují zpravidla pod dozorem pracovníka Vězeňské služby, výjimkou jsou prostory věznice kde odsouzení vykonávají pracovní činnost. Odsouzení pracují buď to v prostorách věznice nebo na střežených pracovištích. Hlavní dveře ubytovny jsou uzamykány.

Návštěvy u odsouzených v tomto typu věznice se realizují jednou za měsíc po pracovní době, obvykle v soboty či neděle a to pod dozorem pracovníka Vězeňské služby. Balíček mohou přijmout jednou za dva měsíce o váze max. 5 kg.

Věznice se zvýšenou ostrahou (typ D)

Odsouzení se ve věznici pohybují zásadně pod dohledem pracovníka Vězeňské služby. Zpravidla jsou uzamčeni na svých celách kde také mohou vykonávat pracovní činnost. Volný pohyb se jim neuděluje ani v prostorách věznice. Zúčastňovat se kulturních a společenských akcí mohou jen s ostatními odsouzenými zařazenými do stejného typu věznice.

Návštěvy jsou jednou za 6 měsíců a to pod dohledem. Balíček o hmotnosti 5 kg je oprávněn odsouzený přijmout v tomto typu věznice jednou za 6 měsíců.

7.3 Výkon trestu mladistvých

Výkon trestu odnětí svobody se zcela liší od výkonu trestu odnětí svobody dospělých.

Zacházení s mladistvými se zásadně liší od zacházení s dospělými. Pokud mladistvý má plnit závazky školní docházky, zajistí mu věznice tuto možnost místo výkonu práce. Při

výkonu trestu odnětí svobody u mladistvých se dbá na jejich zájmy a zvláštnosti spojené s jejich věkem.

Pracovníci věznice se snaží o spolupráci s rodiči mladistvých a nebo se zákonnými zástupci. O chování informují rodiče nebo zákonné zástupce a to i bez vědomí odsouzeného mladistvého.

Návštěvy se konají zpravidla bez dozoru pracovníka Vězeňské služby. Pokud je to možné poskytne ředitel věznice mladistvému možnost opustit věznici na max. 12 hod. V potvrzení o povolení opuštění prostor věznice musí být uveden čas, místo pobytu a podpisy mladistvého a doprovázející osoby.

Balíčky přijímají mladiství jednou za 14 dní a to max. váhy 5 kg.

7.4 Výkon trestu odnětí svobody u invalidů a důchodců

Osoby invalidní a důchodového věku jsou umístovány do zvláštních věznic nebo na zvláštní oddělení věznic. Důchodcům je poskytováno sociální kapesné.

I u těchto osob se používá vnitřní a vnější diferenciacce a to z důvodů aby nepřicházeli do styku méně a více narušení jedinci.

Pokud to dovolí jejich zdravotní stav a lékař k tomu vydá souhlas mohou být zařazeni do práce.

7.5 Výkon trestu specifických skupin odsouzených

Specifickou skupinou odsouzených rozumíme osoby trvale pracovně nezařaditelné (dále jen TPN). Tato skupina odsouzených má stejná práva jako ostatní odsouzení, ale výkon jejich trestu má svá specifika.

Zpravidla jsou ve věznicích zřizována oddělení pro tyto jedince.

7.5 Výkon doživotního trestu odnětí svobody

Zpravidla bývají doživotní vězni umístěni na zvláštních odděleních věznice. Na celách jsou uzamykáni celý den. Pracovat mohou je na zvláštních pracovištích věznice nebo na celách. Dozor při jejich návštěvách je samozřejmý. Přerušeni trestu odnětí svobody u nich nepřichází v úvahu.

7.6 Výkon trestu cizinců

V případě výkonu trestu odnětí u cizinců se přihlíží zejména k jejich kulturním a náboženským potřebám. Umístování jsou tak aby mohli komunikovat s krajany, popř. s odsouzenými se kterými se dohovojí. Není pro ně určená věznice nebo oddělení. Jsou poučeni o jejich právech a nárocích v mateřském jazyce. Zejména jsou poučeni:

- přijímání konzulárních návštěv a na možnost obracet se na instituce bránící jejich zájmy

- a také o tom, že mohou požádat o výkon trestu ve své vlasti

V průběhu věznění se jim vytvoří podmínky pro nauku českého jazyka.

8. Přeřazení a přemístění

Přeřazení z určitého typu věznice do jiného je v kompetenci soudu. O přeřazení odsouzeného rozhoduje okresní soud ve veřejném zasedání. Zpravidla se jedná o přeřazení o jeden stupeň. Při tomto veřejném zasedání je přítomnost odsouzeného nutná a to z důvodů jeho osobního výslechu před soudem. Proti rozhodnutí lze podat stížnost, která má odkladný účinek.

Přeřazení se děje zpravidla na základě:

- a) návrhu státního zástupce
- b) návrhu ředitele věznice
- c) na žádost odsouzeného
- d) na základě úvahy soudu bez jiného podnětu.

8.1 Přeřazení do věznice s přísnějším režimem

Soud může přeřadit odsouzeného do přísnějšího typu věznice a to na základě:

- závažného porušování pořádku a kázně odsouzeným
- na základě pravomocného odsouzení za trestný čin spáchaný ve výkonu trestu

8.2. Přeřazení do věznice s mírnějším režimem

Do věznice s mírnějším režimem přeřazuje zpravidla soud odsouzeného, který ve výkonu trestu odnětí svobody plní své povinnosti, jeho chování je v souladu s řádem výkonu odnětí svobody a naplňuje tak podmínky účelu trestu. Soud může přeřadit odsouzeného, který vykonal alespoň třetinu trestu, nejméně však 6 měsíců. Odsouzený si podá žádost o přeřazení k příslušnému soudu.

Přeřazení do mírnějšího typu věznice nelze provést pokud:

- a) odsouzený vykonává trest odnětí svobody na doživotí
- b) odsouzený vykonává trest odnětí svobody ve věznici se zvýšenou ostrahou a byl mu uložen výjimečný trest odnětí svobody a nevykonal z něj doposud alespoň 10 let
- c) odsouzený ve věznici se zvýšenou ostrahou, kterému nebyl uložen výjimečný trest, ale nevykonal doposud alespoň třetinu uloženého trestu
- d) odsouzený ve věznici s ostrahou nebude přeřazen do věznice s dozorem pokud mu soud uložil ochranné léčení v ústavní formě

8.3 Přeřazení mladistvého do věznice pro dospělé odsouzené

Zařazení mladistvého, který dovršil ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé 18 let může být přeřazen do věznice pro dospělé. Při přeřazování soud zpravidla přihlédne a to:

- k dosaženému stupni převýchovy
- k délce zbytku uloženého trestu

U mladistvého přeřazení z věznice pro mladistvé je vždy přeřazením do věznice s přísnějším režimem. Zpravidla jde o přeřazení o jeden stupeň.

8.4 Přemístění

Přemístění odsouzeného je plně v kompetenci orgánů Vězeňské služby.

Rozhodnutí o přemístění může být:

a) dočasné:

- na dožádání vyšetřovatele
- na příkaz státního zástupce nebo předsedy senátu
- k zajištění účasti u soudu ve věcech občanskoprávních
- za účelem poskytnutí zdravotní péče
- z důležitých důvodů dle rozhodnutí ředitele věznice

b) trvalé:

- rozhodnutí GŘ z důležitých důvodů
- pokud dojde k dohodě mezi dvěma řediteli stejného typu věznic (důvodem mohou být lepší podmínky resocializace nebo žádost příbuzných odsouzeného)

c) správa věznice má povinnost informovat osoby blízké odsouzeného o jeho přemístění pokud je delší než 7 dnů, pokud je odsouzený neinformuje sám

9. Základní právní a materiální jistoty odsouzeného

9.1 Nástup do věznice

Nástup do výkonu trestu odnětí svobody je daleko méně šokující než nástup do vazby. Toto „pravidlo“ však nebude platit u lidí, kteří nastupují do věznice z volné nohy nebo - li byli odsouzení na svobodě. Výhodou při nástupu trestu odnětí svobody bude mít určitě muž, který absolvoval základní vojenskou službu. Problémem bude patrně neznámé prostředí, neznámí lidé a nutnost orientovat se v prostředí, které je plné neznámých pravidel a toto může být i pro otrlé jedince tvrdý oříšek. Orientaci jistě usnadní seznámení se s vnitřním řádem.

Odsouzení nastupující do věznice s dohledem nebo dozorem si proti výkonu vazby podstatně polepší. Pokud odsouzený nastupuje do věznice s ostrahou míru negativního pocitu by mohlo zmírnit získání možnosti zaměstnání. Pokud budeme hovořit o výkonu trestu odnětí svobody ve věznici se zvýšenou ostrahou bezpečnostní podmínky a režim lze srovnat s výkonem vazby.

9.2 Příjem do věznice

Příjem do výkonu trestu odnětí svobody probíhá podobně jako do výkonu vazby. Poučení, podpis záznamů o poučení, důkladná osobní prohlídka, hygienická opatření, kontrola osobních dokladů, kontrola nařízení výkonu trestu, datum, čas a hodina nástupu. Po této nezbytné proceduře je osoba odsouzeného umístěná na nástupní oddělení. Zde se seznámí s vnitřním řádem věznice zároveň na základě vnitřní diference věznice se umístí na celu.

9.3 Co sebou do věznice

Při nástupu trestu odnětí svobody si lze sebou vzít některé věci a to:

- hygienické potřeby: kartáček na zuby, pastu, mýdlo, šampon, hřeben, holení, kapesní zrcátko, soupravu na manikúru, ženy základní kosmetiku
- zdravotnické potřeby: v podstatě vše co potřebujete dle vašeho aktuálního zdravotního stavu, např. náhradní brýle, naslouchátka pro nedoslýchavé, zubní nebo jiné protézy, ortopedické protézy, apod.
- papírové věci: fotografie v přiměřeném množství, dopisní papíry, dopisy knihy (max. dvě), časopisy, noviny, psací potřeby
- oblečení: omezené množství spodního prádla (tričko, ponožky, trenýrky, kapesníky), jedna souprava pro tělovýchovu (triko, tepláky, sportovní osud)

- dále lze mít: jeden porcelánový nebo smaltový hrníček na nápoje, hodinky, 2 visací zámky

Nepovolené předměty, které si sebou vezme odsouzený při nástupu trestu se na jeho náklady pošlou zpět na jím určenou adresu, nebo se uloží po dobu výkonu trestu odnětí svobody ve skladu k jeho civilním svrškům.

9.4 Zpráva o přijetí do výkonu trestu

Vězeňská služba podává zprávu:

- soudu
- polici v místě bydliště odsouzeného
- sociálnímu kurátorovi (jedná – li se o mladistvého) v místě bydliště
- generálnímu ředitelství (centrální evidence vězňů)
- u důchodců příslušnému plátcí důchodu

9.5 Práva odsouzených

Mají – li být odsouzeným respektována práva společnosti, institucí a státu musí být také respektována jeho práva.

Práva na ochranu práv odsouzeného:

- odsouzený je oprávněn k uplatnění svých práv a svobod oprávněn podávat stížnosti a žádosti k příslušným orgánům k jejich vyřízení
- může se obrátit na státního zástupce soudce nebo orgán kontrolující věznice a to písemně nebo ústně (jsou – li právě ve věznici)
- odsouzený má právo požádat o rozhovor s ředitelem věznice, tento se pak uskuteční zpravidla do jednoho měsíce od podání žádosti
- může podávat návrhy a připomínky související s životem odsouzených ve věznici

Právo na uspokojení základních sociálních potřeb:

- strava odpovídající zdravotnímu stavu a pracovnímu zařazení odsouzeného
- vystrojení odpovídající klimatickým podmínkám
- zdravotní péče odpovídající péči občanů ČR
- ubytování v hygienickém prostředí – na jeho udržení se podílí sami odsouzení

Právo na informování rodinných příslušníků o jeho vážné nemoci, přemístění, úmrtí a stejně tak má právo být informován o podstatných událostech v jeho rodině.

Právo na duchovní péči a svobodné vyznání náboženství.

Právo volit poslance zákonodárných sborů ČR.

Právo na poskytování právní pomoci advokátem.

Právo na informace a vzdělávání.

Právo na 8 hodin spánku.

9.6 Omezení práv po dobu výkonu trestu odnětí svobody

Ve výkonu trestu odnětí svobody má odsouzený svá práva, ale také povinnosti. Jednou se základních povinností je něco strpět, něčeho se zdržet a povinnost něco konat.

Po dobu výkonu trestu jsou odsouzení také omezení na některých právech a svobodách, které by byly v rozporu s účelem výkonu trestu odnětí svobody tudíž nemohou být tato práva naplněna a to zejména:

Právo sdružovací – pokud je již někdo členem nějakého občanského sdružení, politické strany, církve nebo náboženské společnosti nemůže tuto činnost ve věznici vykonávat ani s omezeními.

Právo vykonávat volené a jiné veřejné funkce.

Právo vybrat si svobodně lékaře není zakotveno ani v Listině základních práv a svobod a tedy i odsouzený by toto právo nemohl uplatnit.

Ve věznici není možné podnikat, ani s omezeními. Odsouzený může správou svého majetku pověřit svého právního zástupce.

Právo nedotknutelnosti a soukromí osoby je omezeno stejně jako právo na svobodný pohyb a pobyt. Stejně je omezeno právo na listovní tajemství, právo pečovat o své děti a vychovávat je.

9.7 Základní povinnosti odsouzených

- dodržovat kázeň a stanovený pořádek
- plnit příkazy a pokyny pracovníků VS
- šetřit majetek věznice, který má v užívání
- dodržovat zásady slušného chování vůči všem lidem, s nimiž přijde do styku
- nesmí vyrábět a přechovávat věci, které by mohly odsouzenému sloužit k porušování vnitřního řádu, nebo by mohly být škodlivé jeho zdraví, ale i zdraví okolí

- nesmí vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a návykové látky
- odsouzený je povinen podrobit se osobní prohlídce je – li k ní vyzván
- pokud osoba ve výkonu trestu neoprávněně odmítá plnit své povinnosti, může proti ní být použito po napomenutí, po výzvě, která se mívá účinkem donucovacích prostředků dle platného zákona (ve Vězeňské službě jsou to: pouta, pouta s poutacím opaskem, předváděcí řetízky, obušek, pohružka střelnou zbraní, varovný výstřel, slzotvorné prostředky, služební pes, hmaty – chvaty, kopy a údery sebeobraný, expanzní zbraně)

10. Korespondence, balíčky a návštěvy odsouzených

Podobně jako obvinění mají nárok na balíček, návštěvu a korespondenci i odsouzení.

10.1 Korespondence

Její četnost není omezená, ale korespondence podléhá kontrole. Význam korespondence je stejný jako ve výkonu vazby, evidenci korespondence vede vychovatel.

10.2 Návštěvy

Návštěvy odsouzených jsou méně časté než u obviněných, trvají hodinu a půl. Pokud odsouzený plní své povinnosti může mít i tří hodinovou návštěvu.

10.3 Nadstandardní návštěvy

Ve věznicích, kde odsouzení vykonávají delší trest odnětí svobody je možno povolit návštěvu tohoto typu. Tato návštěva probíhá bez přítomnosti pracovníka VS. Místnost svým vybavením připomíná hotel – civilně povlečená lůžka, kuchyňka, sprcha.

Nadstandardní návštěva je nenáročná, její provedení doporučují nebo nedoporučují výchovní pracovníci věznic, kteří pečlivě sledují chování odsouzeného. Užívá se jí zpravidla pro udržení sociálního zázemí odsouzeného, jeho manželství a jde o jakousi stimulaci odsouzeného ke kázni a pořádku. Partneři nebo partnerky se mohou před takovou návštěvou poradit se sociální pracovníci, vychovatelem, psychologem apod.

10.4 Balíčky

Balíčky odsouzeným se zpravidla zasílají jako ve vazbě max. o hmotnosti 5kg. Obsahem by opět neměly být věci, které by mohly být použity k narušení výkonu trestu odnětí svobody. Nárok na balíček má odsouzený dvakrát ročně. Věci nepovolené se odešlou zpět odesílateli na náklady odsouzeného. Obsah balíčků odsouzených stejně jako u obviněných podléhá kontrole pracovníků VS.

10.5 Zasílání peněz

Stejně jako ve vazbě má odsouzený své konto, které spravuje ekonomické oddělení věznice. Na konto lze zasílat odsouzenému peníze k nákupu věcí osobní hygieny a sortimentu kantýny pro odsouzené.

10.6 Materiální podmínky života odsouzených

Zatím co ve vazbě jsme hovořili o celách ve výkonu trestu odnětí svobody hovoříme o ložnicích popř. světnicích na jednotlivých odděleních a ubytovnách. Ovšem pokud budeme hovořit o věznici se zvýšenou ostrahou budeme jako ve vazbě hovořit o celách. Odsouzení ve výkonu trestu nechodí v civilním oděvu, ale ústavním a jejich stravování se zpravidla ve společných jídelnách.

10.7 Ubytování

Ložnice odsouzených jsou vybaveny podobně jako ve výkonu vazby. Sociální zařízení (umyvadlo, WC) většinou není součástí cely, ale je umístěno na chodbě oddělení a jsou společná. Pokud ovšem budeme hovořit o věznici se zvýšenou ostrahou sociální zařízení je součástí cely.

Ve vazebních celách nebylo možné pěstovat květiny, ale na ložnicích ve výkonu trestu mohou být umístěny na vyhrazených místech a na stěnách vhodné obrazy. Obrazy a květiny lze najít i na stěnách chodeb, na kulturních místnostech, kde je obvykle stojan s televizorem.

10.8 Oblečení a výstrojní součástky vězně

Většinu věcí, které bude odsouzený potřebovat ve výkonu trestu odnětí svobody dostane a jejich převzetí potvrdí v tzv. „Výstojním listu“. Zároveň platí, že o věci které mu byly svěřeny se bude náležitě starat a zamezí jejich odcizení.

Vězeňský oděv je šedomodrý pokud se odsouzený pohybuje mimo pracoviště. Na pracovišti nosí montérky černé barvy. Pokud je odsouzený zařazen do práce v nemocnici nebo v kuchyni dostává oděv odpovídající jeho pracovnímu zařazení.

Veškeré věci musí být uloženy na předem stanovených místech, pořádek se kontroluje.

10.9 Stravování vězňů

Strava osob ve výkonu vazby odnětí svobody je dána jejich věkem, zdravotním stavem, pracovním zařazením. Všechna jídla jsou vařená dle platných stravních norem jako v každé jiné závodní kuchyni. Jídelníček posuzuje hygienik, schvaluje lékař a ředitel. Pro kontrolu orgánů dozoru ve vězeňství se po dobu tří dnů ukládají v lednici vzorky. Hotovou stravu kontroluje vedoucí kuchyně, kterým je pracovník VS, ale také vrchní inspektor strážní služby.

10.10 Zdravotní péče

Zdravotní péče je odsouzeným poskytována téměř stejná jako na svobodě, rozdíl je v tom, že odsouzený si nemůže dobrovolně zvolit lékaře jako v civilu. Personál zdravotních středisek, ale i vězeňských nemocnic (Praha, Brno) je kvalifikovaný. Zdravotní péče na specializovaných odděleních se poskytuje vězňům v civilních nemocničních zařízeních a to po domluvě lékařů VS a lékařů nemocnic.

Mezi vězni se nezdřídky vyskytují případy zneužívání zdravotní péče a to zejména sebepoškozováním. Vynalézavost vězňů v oblasti jak si ublížit nebo touto cestou si získat úlevy či výhody je velmi velká a patrně by zabrala nejen jednu knihu. Toto hazardování se životem je připsáno na vrub účtu vězně spojených s výkonem trestu odnětí svobody a výkonem vazby.

Pokud vyhlásí vězeň hladovku je přísně kontrolován nejen zdravotním personálem, ale i pracovníky VS. Vůle vyhlásit hladovku je zcela na vězni a nikdo není oprávněn nutit vězně aby od hladovku ukončil. U takového vězně se provádějí vyšetřování stavu organismu, odběry krve, kterým je vězeň povinen se podrobit. Každý případ hladovky se řeší individuálně. Pokud by došlo k ohrožení života zahájí se úkony pro záchranu života vězně.

10.11 Zaměstnávání odsouzených

Povinnost pracovat mají ze zákona všichni vězni. Problémem je nedostatek pracovních míst pro odsouzené. Soukromé subjekty mají velmi malý zájem o zaměstnávání vězněných osob, jedním ze základních problémů je střežení vězňů při zaměstnávání u soukromých subjektů.

Práce by neměla být forma trestu, ale měla by přispívat k rozvoji pracovních návyků odsouzených, nikoli formou donucení, ale svobodného zájmu.

Práci ve věznicích je málo většinou se pracovníě zařazení odsouzení podílejí na provozu věznice v kuchyních, v údržbě a pokud věznice má pracovní provozy také v nich. Pokud vězni nepracují a nemusí to být proto, že nechťejí náklady na výkon trestu odnětí svobody jim narůstají stejně jako pohledávky, kterými jsou případně vázáni.

11. Zacházení s vězni

Ve výkonu trestu odnětí svobody se mezi vězni a pracovníky věznice vytváří zcela odlišný vztah než ve výkonu vazby. Zásadní rozdíl je v délce, kterou stráví odsouzený ve výkonu trestu. Kdo má možnost pozorovat vězně při jakékoli aktivitě teprve pak může poznat stránky jeho osobnosti. U pracovníě zařazených se nehodnotí co kdo spáchal, ale jak se staví k práci.

Ještě než se odsouzený dostane do kolektivu je na něj zpracována celková anamnéza kterou společně vypracují lékař, psycholog, sociální pracovník a pedagog po předešlých vyšetřeních a pohovorech. Na základě hodnocení jeho osobnostních vlastností pak odborná komise zpracuje komplexní zprávu a vhodný resocializační program.

11.1 Určení vychovatele, ubytovny, případné zaměstnání

Odsouzený je na základě zpracované komplexní zprávy přidělen k vychovateli. Při určování umístění odsouzeného se většinou dbá na to jak je jedinec narušen.

Pokud je odsouzený psychicky narušen může být umístěn na krizové oddělení kde se zapojí do terapeutických programů.

Splňuje – li odsouzený požadavky (zdravotní stav, kvalifikace, bezpečnostní důvody) na volné pracovní místo na vnitřním či vnějším pracovišti zařazovací komise složená ze zástupců věznice a zaměstnavatele mu přidělí práci. Odsouzený je o tom informován.

11.2 Resocializační program

Tento program s odsouzeným projednává odborná komise věznice před jeho odchodem z nástupního oddělení. Odsouzený se k němu může vyjádřit a pokud s ním souhlasí podepíše jej. Tímto se zavazuje, že bude spolupracovat se zaměstnanci VS a jeho chování bude naplňovat účely výkonu trestu odnětí svobody. Resocializační program se může v průběhu trestu měnit. Tvorba resocializačního programu je dána podmínkami ve věznici a zájmem odsouzeného jej naplňovat. Pokud odsouzený odmítne podepsat navržený resocializační program je s ním zacházeno podle tzv. minimálního resocializačního programu. Komise odsouzeného s tímto programem seznámí.

11.3 Minimální resocializační program

Tento program je dán podmínkami věznice a ochotou odsouzeného se na něm podílet. Může vypadat přibližně takto:

- odsouzení, kteří jsou zaměstnání se hodnotí podle pracovních norem, dodržování pravidel bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci, šetření materiálem
- odsouzení, kteří nejsou zaměstnání se podílejí na pracích, které jsou prospěšné pro věznici
- všichni odsouzení se podílejí na úklidových pracích ve věznici a na pomocných pracích při údržbě budov apod.
- odsouzení se mohou zúčastňovat výchovných přednášek kurátorů, sportovních akcí, sledování televizních zpráv
- odsouzení jsou povinni dodržovat pořádek a kázeň

Resocializační program je vyhodnocován a jeho vyhodnocování pak slouží k:

- udělování kázeňských odměn
- rozhodování ředitele věznice o přerušení výkonu trestu
- hodnocení se také zasílá soudům, které rozhodují o přeřazování nebo podmíněčném propuštění odsouzených

Vyhodnocování minimálního a individuálního resocializačního programu se v daných typech věznice vyhodnocuje zpravidla takto:

- a) ve věznici s dohledem a dozorem - jednou za měsíc
- b) ve věznici s ostrahou - jednou za 3 měsíce
- c) ve věznici se zvýšenou ostrahou - jednou za 6 měsíců

11.4 Kázeňské tresty, kázeňské řízení, kázeňská pravomoc

Tam kde platí řády a pravidla kázně dochází někdy k jejich porušování a to i ve věznicích. Vznikají tak kázeňské přestupky, které se musí řešit. Za kázeňský přestupek se nepovažuje čin, který nese znaky trestného činu. Trestné činy ve věznici se řeší stejně jako na svobodě. Orgány Vězeňské služby zpravidla předají všechny důkazy orgánům činným v trestním řízení, předtím ještě omezí zákonným způsobem vězně, který je ze spáchání tohoto trestného činu podezřelý.

Kázeňské přestupky nelze nijak podceňovat. Vězni jsou citliví na jakýkoli projev nadřezování či nespravedlnosti. Kázeňská řízení svých kolegů velmi pečlivě sledují. Pokud by došlo k chybnému kroku pracovníků VS mohlo by to mít velmi špatné důsledky na atmosféru na oddíle nebo ubytovně. Vězni velmi často dobře znají řády a svá práva.

Kázeňské tresty

- důtka
- zákaz přijetí balíčku
- snížení kapesného o 1/3
- propadnutí věci
- umístění do uzavřeného oddělení v mimo pracovní době
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení
- umístění do samovazby

Kázeňské řízení

Toto řízení v sobě zahrnuje fáze podobné trestnímu řízení. Kázeňské přestupky je třeba objasnit, shromáždit důkazy, svědectví spoluvězňů nebo kohokoli jiného, vyslechnout pachatele, a samozřejmě mu poskytnout prostor se vyjádřit. I po doznání vězně ke spáchání přestupku není na místě podcenit vyšetřování. Spácháním přestupku může vězeň krýt jiný daleko závažnější přestupek, ale mohl být donucen k přiznání, že právě on daný přestupek spáchal.

Kázeňská pravomoc

Ukládat kázeňské tresty je v pravomoci ředitele věznice a generálního ředitele VS ČR. Kázeňskou pravomoc má i vedoucí oddělení výkonu trestu, vedoucí školského vzdělávacího střediska a vychovatel jejich pravomoc je však menší. Ostatní pracovníci VS kázeňskou pravomoc nemají. Proti uloženému kázeňskému trestu se odsouzený smí odvolat a to ústně nebo písemně do tří dnů nebo ihned. Odvolává se k nadřízenému toho kdo mu trest udělil. Stížnost podepíše. Opožděné stížnosti se nepřipouští. Stížnost má odkladný účinek tzn. že nemusí hned do uzavřeného oddělení. Odvolací orgán o jeho stížnosti musí rozhodnout do tří dnů.

Trest lze také řešit pohovorem, který se zapíše do kázeňského listu odsouzeného. Trest může být ukončen dříve pokud si to odsouzený zaslouží. Trest lze z kázeňského listu vymazat pokud odsouzený dostane odměnu. Pokud od spáchání přestupku uplynul jeden rok jeho trestnost zaniká.

11.5 Ukládání kázeňských trestů

Je – li odsouzenému ukládán kázeňský trest musí odpovídat závažnosti spáchaného přestupku. V kázeňském řízení to platí několikanásobně. Ten kdo trest ukládá musí mít na zřeteli některé zákonitosti. Pokud zakážeme balíček vězni, který nikoho nemá trest se mine účinkem. Stejně tak pokud uložíme trest snížení kapesného o jednu třetinu člověku, který má dostatek financí na kontě opět musíme počítat s neefektivností trestu. Vězni, který neustále provokuje spolubydlící na ložnici, nebo nezapadl do kolektivu přijme trest samovazby jako druh odpočinku a může tak dojít i k posílení jeho sebevědomí o jeho dokonalosti a vychytralosti. Věc, která byla použita ke spáchání přestupku může být zabavena a propadne státu.

11.6 Oddělení kázeňských trestů (OVKT)

OVKT je v podstatě cela nebo několik cel uvnitř věznice, jejich vybavení je základní. Odsouzený umístěný k výkonu trestu na OVKT nemohou číst denní tisk, knihy. Nakupovat smí jen věci osobní potřeby. Všechny odsouzené, kteří nastupují celodenní umístění do uzavřeného oddělení a samovazby prohlíží lékař při nástupu pak jednou týdně. Ženám tyto kázeňské tresty nelze uložit. Stravní normy na OVKT jsou sníženy.

11.7 Kázeňské odměny

- pochvala
- mimořádné povolení návštěvy
- mimořádné povolení balíčku
- peněžitá nebo věcná odměna
- přerušlení výkonu trestu podle § 35 ZVTOS

Kázeňské odměny jsou opakem kázeňských trestů. Při jejich ukládání je třeba také myslet. Kázeňské odměny ovlivňují a svým způsobem zlepšují postavení odsouzeného v sociální skupině. Ovšem pozor na závist ostatních odsouzených, podobně jako u trestu všímají si i odměn.

11.8 Vzdělávání odsouzených

Během výkonu trestu odnětí svobody mají odsouzení možnost ukončit své základní nebo odborné vzdělání. V některých věznicích jsou zřízeny učňovská střediska, kde si odsouzení mohou svou kvalifikaci i zvýšit. Ve věznicích vznikají i krátkodobé kurzy na zvýšení kvalifikace či rekvalifikační kurzy. Patří sem třeba svářečský kurz, práce na počítačích, výuka jazyků.

11.9 Kulturní a zájmová činnost

Ve výkonu trestu odnětí svobody se mohou odsouzení věnovat svým koníčkům a to buď jednotlivě nebo v rámci kroužků. V jednotlivých věznicích najdeme třeba výtvarné, hudební, malířské, keramické kroužky a dílny.

Ve věznicích také vystupují různí umělci a hudební skupiny, ale také divadelní spolky nebo baviči.

11.10 Náboženství ve věznicích

Od roku 1990 mohou po dlouhých letech opět ve věznicích působit duchovní. Do věznic mohou docházet duchovní všech registrovaných církví a náboženských společností v ČR. Vězeňská služba ČR od roku 1998 má na Generálním ředitelství referát pod názvem „Vězeňská duchovenská služba“ (VDS). Představitelé VDS stejně jako VDP (Vězeňská duchovenská péče) poskytují odsouzeným biblické hodiny a pravidelné bohoslužby.

Závěr

Novodobé dějiny českého vězeňství související se strukturálními, personálními a dalšími změnami započatými od roku 1990 a realizovanými do současnosti zásadním způsobem změnilo dříve zažitý a dlouhá léta udržovaný systém založený na degradaci a ponižování lidské důstojnosti a upírání základních lidských práv.

Základními nástroji těchto změn a kroků k humanizaci, jak je zmiňováno v úvodu této práce byly legislativní změny zejména přijetí nových zákonů o výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a včetně na to navazujících prováděcích předpisů jako jsou příslušné vyhlášky. Cílem bakalářské práce je srovnání odlišnosti vlivů prizonizace na jedince a to ve dvou zcela odlišných prostředích i když se na první pohled obě prostředí jeví jako totožná a to především lidem neznalým problematiky vězeňství. V neposlední řadě kontinuita právních norem v návaznosti na evropské právní normy, které řeší problematiku vězeňství v souladu se Standartními vězeňskými pravidly. S tím rovněž souvisí i zásadní změny v přípravě a vzdělávání personálu Vězeňské služby ČR.

Výkon vazby byl v dřívější době pojat jako izolace obviněného od vnějšího světa, vykonávána tzv. pevnou formou s výjimkou vycházky jednou denně a to ještě způsobem izolace. Vazba představuje pro obviněného výraznou psychickou zátěž včetně zátěže na jeho blízké. Šlo o sociální izolaci často přinášející autoagresivní chování obviněných.

Za poslední zmiňované období došlo k radikálním pozitivním změnám, vytvoření příznivého sociálního a společenského klimatu. Vybudování polootevřených a otevřených oddělení, kulturních a sportovních aktivit. V nemalé míře rozšíření působnosti odborného personálu, který s obviněnými pracuje a v nutných případech poskytuje intervenční péči.

Pozitivní změny v postavení obviněného nastaly přijetím zákona o výkonu vazby. Tato právní norma garantuje respektování a dodržování práv osobě ve výkonu vazby. Důležitou roli zde hraje i institut dozorového státního zástupce, jako nezávislého kontrolního orgánu vykonávající dozor v místech výkonu vazby.

Jak je již zmíněno v úvodu této bakalářské práce vězeňství je odrazem vývoje kulturní a ekonomické úrovně společnosti. Musím konstatovat, že vývoj vězeňství v současnosti

stagnuje zejména v těch oblastech, které jsou závislé na vývoji ekonomiky tj. materiální stránky vývoje. Na druhou stranu oblasti lidského potenciálu zaměstnanců Vězeňské služby České republiky pozitivní trendy v rozvoji vězeňství pokračují což je zásadní zjištění, že se může Vězeňská služba České republiky řadit k vyspělým evropským vězeňským systémům. V tomto smyslu byla zpracovaná mnou předložená bakalářská práce.

Resumé

Téma bakalářské práce „Vliv prizonizace na osobnost jedince“ jsem si vybral z důvodů mého profesního postavení a pracovního prostředí ve kterém se pohybuji již téměř jedenáct let a trůfám si říci, že jej znám. Co nejvíce jsem se ve své práci pokusil přiblížit dvě zcela odlišná prostředí jakými jsou výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. V jednotlivých kapitolách jsem se co nejděrohodněji snažil přiblížit prostředí a podmínky obou zcela odlišných prostředí. Podmínky výkonu vazby a výkonu trestu se od roku 1989 podstatným způsobem změnilý a můžeme hovořit o daleko humánnějším vězeňství v České republice než tomu bylo před rokem 1989. Požadavky na výkon trestu odnětí svobody i výkon vazby jsou z hlediska humanizace značné a proto je nadále co vylepšovat a je se čím zabývat. Vše ovšem závisí na vývoji kultury a ekonomiky společnosti.

Anotace

Pavel Krampol, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, téma práce – Vliv prizonizace na osobnost jedince, počet stran.

Cílem bakalářské práce je srovnání odlišnosti vlivů prizonizace na jedince ve dvou zcela odlišných prostředích. Nalezení teoreticky možných podmínek pro snížení deprimujícího vlivu prostředí vazby na psychiku lidí nacházejících se v tomto prostředí.

Klíčová slova: obviněný, výkon vazby, trest odnětí svobody, odsouzený, resocializace

Aim of this work is to compare the effects of differences in individual prisonisation in two entirely different environments. Finding theoretically possible conditions to reduce the environmental impact deprimujícího links on the psyche of people located in this environment.

Key words: accused, custody, imprisonment, convict, rehabilitation

Literatura

- zákon č. 169/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 345/1999 Sb. řád výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 555/1992 Sb. O Vězeňské službě a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 109/1994 Sb. řád výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů
- SIM 1991 Č. 1 Evropská vězeňská pravidla
- Bulletin studijní a výzkumné skupiny ředitelství SNV ČR č. 3/1991
PhDr. Netík Karel a kolektiv
- Hála, J., - Úvod do teorie a praxe vězeňství, České Budějovice, VŠ Evropských a regionálních studií, 2005, ISBN - 80 - 86708 - 30 - 6
- Bajcura, L., - Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody, Praha, Grada, 1999, ISBN 80 – 7169 – 555 - 6
- Mezník a kol. – Základy penologie, Brno, Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80 – 210 – 1248 - X
- Kriminalistika č. 3/2004 – čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi